

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΝΑΣΤΟ ΧΡΙΣΤΙΝΑ , ΜΙΧΑΗΛΟΓΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : ΝΤΕΜΠΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΠΑΤΡΑ 2015

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	7
ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	7
1.1 Εισαγωγή.....	7
1.2 Η ιστορία του τουρισμού	7
1.3 Χαρακτηριστικά τουρισμού	10
1.4 Ορισμός του Τουρισμού.....	10
1.5 Διακρίσεις του «τουρίστα» - Τουρισμού	12
1.6 Διακρίσεις του τουρισμού	15
1.6.1 Εσωτερικός τουρισμός.....	16
1.6.2 Ο Μαζικός Τουρισμός	17
1.6.3 Εναλλακτικός τουρισμός	17
1.7 Λόγοι ανάπτυξης του τουρισμού.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	20
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	20
2.1 Ορισμός εναλλακτικού τουρισμού.....	20
2.2 Τα κίνητρα του τουρίστα.....	22
2.3 Ο Εναλλακτικός τουρίστας	23
2.4 Ο τουριστικός προορισμός.....	24
3.1 Αγροτουρισμός.....	26
3.2 Οικοτουρισμός.....	30
3.3 Πολιτισμικός τουρισμός.....	33
3.4 Επαγγελματικός τουρισμός	38
3.5 Τουρισμός "περιπέτειας"	40
3.6 Μορφωτικός τουρισμός.....	41
3.7 Θαλάσσιος τουρισμός	42

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.8	Ορεινός τουρισμός	44
3.9	Χιονοδρομικός τουρισμός.....	46
3.10	Γαστρονομικός τουρισμός.....	48
3.11	Οινολογικός τουρισμός	49
3.12	Αστικός τουρισμός	51
3.13	Αθλητικός τουρισμός	52
3.14	Θρησκευτικός τουρισμός	53
3.15	Ιαματικός τουρισμός – υγείας	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....		58
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ		58
4.1	Κύριοι παράγοντες ανάπτυξης τουρισμού	58
4.2	Ιστορία του Ελληνικού τουρισμού.....	59
4.3	Παράγοντες ανάπτυξης ελληνικού τουρισμού.....	63
4.4	Η ανάπτυξη του διεθνούς και ευρωπαϊκού τουρισμού	66
4.5	Οι τουριστικές επιχειρήσεις	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....		72
ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....		72
5.1	Εισαγωγή.....	72
5.2	Επιπτώσεις του τουρισμού	72
5.3	Θετικές οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού.....	73
5.4	Δυσμενείς Οικονομικές Επιπτώσεις.....	76
5.5	Κοινωνικές Επιπτώσεις Του Τουρισμού.....	84
5.5.1	Ευμενείς Κοινωνικές Επιπτώσεις	84
5.5.2	Δυσμενείς Κοινωνικές Επιπτώσεις.....	85
5.6	Επιπτώσεις του Τουρισμού στο Περιβάλλον.....	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....		88
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....		88
6.1	Εισαγωγή.....	88
6.2	Βασικά στατιστικά στοιχεία με μια γρήγορη ματιά.....	88

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σε διεθνή επίπεδο.....	88
Στην Ελλάδα	88
6.3 Η Σημασία του Τουρισμού στην Ελλάδα το 2012.....	89
6.4 Τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές.....	91
6.4.1 Κατάταξη του ελληνικού τουρισμού	91
6.4.2 Εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση.....	92
6.4.3 Διεθνείς τουριστικές αφίξεις.....	93
6.4.4 Φύλο και ηλικίες τουριστών για την περίοδο 2006 - 2011...	94
6.4.5 Αφίξεις τουριστών και στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την περίοδο 2009 – 2011.....	94
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	96
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	98

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, συζητούνται ευλόγως στους κύκλους της τουριστικής μας βιομηχανίας. Έχοντας σαν βάση το πλούσιο φυσικό κάλλος ανά την Ελλάδα, καταλαβαίνουμε ότι πρόκειται για μια μεγάλη, και ευτυχώς, αμφίδρομη σχέση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Κάθε νομός, πόλη, και χωριό στην χώρα μας πλέον, μπορεί να στηρίζεται έστω και κατά ένα μέρος οικονομικά στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Οι δραστηριότητες που προτείνονται μέσω των μορφών αυτών είναι πολυάριθμες και σύνθετες. Μέσα από τις δραστηριότητες αυτές επιδιώκεται η «διαφοροποίηση» του τουριστικού μας προϊόντος έναντι του κλασσικού προϊόντος των διακοπών με «ήλιο, θάλασσα, παραλία» που υπόκειται σε ανταγωνιστικές πιέσεις από πλήθος μεσογειακών προορισμών που προσφέρουν πολλές φορές το ίδιο ακριβώς προϊόν και σε ασυγκρίτως χαμηλότερη τιμή.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού μπορούν πολλές φορές να λειτουργήσουν ως αντίβαρο του κλασσικού τουρισμού που τροφοδοτείται από την μαζική διακίνηση επισκεπτών μέσω των tour operators. Με αυτό τον τρόπο αποφεύγεται κατά ένα βαθμό η μαζική συγκέντρωση σε μεμονωμένα τουριστικά σημεία, δίνοντας την δυνατότητα ή και το προνόμιο της επιλογής διαφορετικού και καινοτόμου τρόπου ψυχαγωγίας και ξεκούρασης.

Η χώρα μας λόγω γεωγραφικής θέσης και μορφολογικής εικόνας έχει το προβάδισμα σε κάθε τομέα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Μπορεί δηλαδή να προσφέρει υπηρεσίες και υποδομές σε επισκέπτες υψηλού εισοδήματος και να προτείνει ακριβούς τουριστικούς

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

συνδυασμούς όπως yachting και αθλητισμός (αγώνες με ιδιωτικά κότερα), όπως επίσης μπορεί το ίδιο άριστα να προσελκύσει επισκέπτες που ενδιαφέρονται για οικοτουρισμό, extreme sport κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

1.1 Εισαγωγή

Το ταξίδι είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, το οποίο προκαλεί εικόνες, βιώματα και εμπειρίες όπως αυτή της περιπέτειας, της ψυχικής ηρεμίας και του μυστηρίου. Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μια συνοπτική αναφορά τα οποία αφορούν τον τουρισμό και την εξέλιξη του. Θα γίνει μία προσπάθεια ορισμού του και θα αναφερθούμε στα βασικά χαρακτηριστικά του, την εξέλιξη του στα χρόνια και τις βασικές διακρίσεις του. Τέλος γίνεται αναφορά στους βασικούς λόγους που έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη του και τέλος γίνεται αναφορά στο τουριστικό προϊόν και στην τουριστική αγορά.

1.2 Η ιστορία του τουρισμού

Κάνοντας μια ιστορική αναδρομή, χιλιετηρίδες πριν, διαπιστώνουμε ότι ο άνθρωπος πάντοτε έψαχνε νέους ορίζοντες, καινούριους τόπους και νέες πατρίδες. Παράλληλα με την αναζήτηση νερού, φαγητού και κυνηγιού πάντα είχε και την περιέργεια να δει τι υπήρχε πέρα από τους ορίζοντές του. Ένα ακόμη είδος μετακίνησης πληθυσμών ήταν και οι διάφορες πολεμικές συγκρούσεις μεταξύ των λαών, των κρατών ή των εθνών.

Στην Μεσοποταμία, που ήταν την 3η χιλιετηρίδα ένα από τα πιο ανεπτυγμένα κέντρα πολιτισμού της εποχής, γεννιούνται δύο εφευρέσεις που θα βοηθήσουν και θα προάγουν πολύ τις μετακινήσεις: ο τροχός και το καραβόπανο. Τα πρώτα ταξίδια σύμφωνα με την ιστορία πραγματοποιήθηκαν από τους Αιγύπτιους με βάρκες από πάπυρο. Στην

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

αρχή πραγματοποιούσαν ταξίδια στον ποταμό Νείλο, στον Ευφράτη, στον Τίγρη ή κοντά στις ακτές όπου η ναυσιπλοΐα είναι ευκολότερη και πιο σίγουρη. Κατόπιν, με κέντρο την Αίγυπτο και προορισμό την Εγγύς Ανατολή, άρχισαν από την 4η χιλιετηρίδα, τα λεγόμενα Ιερά ταξίδια στην Μεσόγειο, την Ερυθρά θάλασσα, τον Περσικό κόλπο και Ινδικό ωκεανό. (<http://www.inewsg.com>)

Οι Φοίνικες και οι Σουμέριοι διοργανώνουν επίσης ταξίδια στην Μεσόγειο, την Κίνα και την Ινδία ως έμποροι και οι Ευρωπαίοι ταξίδευαν για θρησκευτικούς κυρίως λόγους, στη Μέση Ανατολή. Μεγάλη ανάπτυξη της τουριστικής μετακίνησης ως φαινόμενο σχετικά οργανωμένο και με συγκεκριμένο σκοπό εμφανίστηκε στα χρόνια της Αρχαίας Ελλάδας και Ρώμης όπου παρουσιάζονται παραδείγματα ενός εμβρυακού τουρισμού. Οι μετακινήσεις γίνονται για μια πληθώρα λόγων με αντίστοιχους προορισμούς. Οι Αρχαίοι Ρωμαίοι ταξίδευαν στην τότε αυτοκρατορία τους και κυρίως στην Ελλάδα και την Αίγυπτο για λόγους αναψυχής αλλά και επαγγελματικούς. Στην αρχαία Ελλάδα οι μετακινήσεις λόγω μεγάλων αθλητικών γεγονότων, άρχισαν με τους Ολυμπιακούς Αγώνες (776 π.χ.)

Στα προ Χριστού χρόνια οι οικονομικά εύρωστοι έκαναν ταξίδια προσκυνηματικού χαρακτήρα ή για μεγάλης απήχησης θρησκευτικά γεγονότα, όπως Παναθήναια, Ίσθμια ή για να επισκεφθούν τα επτά θαύματα του τότε γνωστού κόσμου (200-400 χρ. π.χ.). Αναφέρεται ότι την αρχαία Έφεσο της εποχής του Μ. Αλεξάνδρου (334 π.χ.) επισκέπτονταν ετησίως 700.000 τουρίστες, για διασκέδαση και πολιτιστικές δραστηριότητες. Στα χρόνια του Μεσαίωνα αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα τα θρησκευτικά ταξίδια – οι Μουσουλμάνοι στη Μέκκα, οι Χριστιανοί στην Ιερουσαλήμ.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ιστορικά ο τουρισμός, ιδίως αυτός της αναψυχής, αποτελεί ένα ταξικό φαινόμενο, αφού η οικονομική δυνατότητα του καθενός καθορίζει τον αν θα κάνει τουρισμό, που, πόσες μέρες κλπ. Στην Ευρώπη του 17ου και του 18ου αιώνα οι διπλωμάτες, οι διανοούμενοι και οι επιχειρηματίες ταξίδευαν στα πολύ γνωστά τότε κέντρα γραμμάτων και εμπορίου όπως π.χ. Παρίσι, Ρώμη, Φλωρεντία.

Η ανασυγκρότηση της Ευρώπης μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, έδωσε μια δυναμική ανάπτυξη στον τουρισμό. Τα άτομα μετακινούνταν από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους στους τουριστικούς τόπους στην αρχή με το σιδηρόδρομο και αργότερα με τουριστικά λεωφορεία και ιδιωτικά αυτοκίνητα και πολύ αργότερα με αεροπλάνα. Έτσι λοιπόν ο τουρισμός αρχίζει να αποκτά τη σύγχρονη μορφή του. Με το πέρασμα του χρόνου ο τουρισμός άρχισε να αναπτύσσεται και να μεγεθύνεται γεγονός όπου εμφανίστηκαν στην αγορά διεθνείς οργανισμοί όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε) και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.).

Το τουριστικό ρεύμα διογκώνεται διαρκώς, με αποτέλεσμα νέες αεροπορικές εταιρίες και μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις να εμφανίζονται στη διεθνή τουριστική αγορά, για την εξυπηρέτηση του. Τα σύγχρονα όσο και τα μνημεία του αρχαίου κόσμου που έχουν απομείνει μαζί με τα μουσεία αποτελούν παγκοσμίως τους σημαντικότερους πόλους έλξης των επισκεπτών. (<http://www.inewsgr.com>), (<http://gerann-travel-info.blogspot.gr>)

1.3 Χαρακτηριστικά τουρισμού

Τα χαρακτηριστικά του τουρισμού είναι πολλά και πολύ σημαντικά, τα κύρια όμως είναι πέντε στα οποία και θα αναφερθούμε πιο συγκεκριμένα.

Τα πέντε αυτά είναι τα εξής :

- Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών τους αναγκών.
- Δύο είναι τα βασικά στοιχεία που περιλαμβάνουν απαραίτητα οι διάφορες μορφές τουρισμού. α) το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και β) τη διαμονή σε αυτόν, η οποία περιλαμβάνει και την διατροφή.
- Οι άνθρωποι που ταξιδεύουν για τουριστικούς λόγους μετακινούνται σε χώρους εκτός του τόπου μόνιμης διαμονής τους.
- Η μετακίνηση έχει χαρακτήρα προσωρινό και είναι μικρής χρονικής διάρκειας και αυτό δείχνει την πρόθεση να επιστρέψουν στον τόπο μόνιμης κατοικίας τους σε σύντομο χρονικό διάστημα.
- Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

1.4 Ορισμός του Τουρισμού

Από τις αρχές του 2ου αιώνα, πολλοί διεθνείς οργανισμοί Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών , Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού και ειδικοί του τουρισμού προσπάθησαν να ορίσουν την έννοια του τουρισμού και του τουρίστα. Οι σχετικές προσπάθειες διαφοροποιούνταν κυρίως στις επιμέρους κατηγοριοποιήσεις των τουριστών αφού δεν υπήρχε

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ομοφωνία στο κίνητρο του ταξιδιού στη μετακίνηση , στο σκοπό του ταξιδιού και τη διάρκεια παραμονής

Ο τουρισμός μπορεί απλά να οριστεί ως το γεγονός εκείνο που συμβαίνει όταν ένα άτομο αλλάζει φυσικό περιβάλλον και ρυθμό ζωής. Μπορεί δε να χαρακτηριστεί ότι είναι ένα πολυσύνθετο οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο και πραγματοποιείται όταν συναντιέται η ανθρώπινη θέληση με το ταξίδι. Η σύμπτωση αυτή παρέχει ικανοποίηση σε ψυχοσωματικές ανάγκες και πνευματικές περιέργειες μέσα από μια συνειδητή και αποκλειστικά για το σκοπό αυτό πρόσκαιρη μετακίνηση και παραμονή των ατόμων σε ξένο γεωγραφικό χώρο, όπου αναπτύσσονται πλήθος δραστηριοτήτων αναψυχής και ψυχαγωγίας, στο πλαίσιο πάντα του ελεύθερου χρόνου.

Ένας άλλος ορισμός χαρακτηρίζει τον τουρισμό την πρόσκαιρη μετακίνηση ατόμων, μεμονωμένων ή συλλογικά, από τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους σε κάποιο άλλο τόπο (εντός ή και εκτός της χώρας διαμονής τους), η οποία αποσκοπεί στην ικανοποίηση της ψυχικής επιθυμίας ή πνευματικής περιέργειας, η οποία προκαλεί τη δημιουργία οικονομικών δραστηριοτήτων. Ο βασικός διαχωρισμός του τουρισμού είναι σε εσωτερικό και σε εξωτερικό τουρισμό.

Τέλος ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) δίνει τον παρακάτω ορισμό για τον τουρισμό:

Ο τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε προορισμούς και περιοχές άλλες εκτός από αυτές που αποτελούν το συνηθισμένο περιβάλλον τους και για χρονικό διάστημα που δεν ξεπερνά τον έναν χρόνο, με σκοπό την αναψυχή, την

*ικανοποίηση των επαγγελματιών τους αναγκών κ.ά.
(<http://el.wikipedia.org/wiki>)*

1.5 Διακρίσεις του «τουρίστα» - Τουρισμού

Κάνοντας μια προσπάθεια να ορίσουμε τον «τουρίστα» μπορούμε να πούμε (σύμφωνα με το hotelresortinsider.com) ότι είναι ένα άτομο, που κάνει μια περιοδεία μακριά από το σπίτι για ψυχαγωγία, επαγγελματικούς ή άλλους σκοπούς για περισσότερο από μία ημέρα αλλά λιγότερο από έναν χρόνο, και ανάλογα με τις ανάγκες και τους λόγους που ταξιδεύει κατατάσσεται στις ακόλουθες κατηγορίες :

Επιχειρηματικός και Συνεδριακός Τουρισμός-Τουρίστας

Είναι εκείνος που ταξιδεύει για τις ανάγκες της επιχείρησής του. Ο επιχειρηματικός τουρισμός αποτελεί μέρος του επιχειρηματικού κόσμου. Τα συνεδριακά κέντρα που υπάρχουν στις περισσότερες μεγάλες πόλεις εξυπηρετούν αυτές τις ανάγκες. Ένας τέτοιος τουρίστας είναι ένας πωλητής που κάνει ταξίδια για να παρακολουθήσει εμπορικές εκθέσεις σε διάφορα μέρη του κόσμου, αλλά ακόμη και για να παρουσιάσει και να προωθήσει τα δικά του προϊόντα ή για να ενημερωθεί για τις νέες τάσεις και εξελίξεις στον επιχειρηματικό κλάδο.

Εκπαιδευτικός Τουρισμός-Τουρίστας

Ο τουρίστας που στην προσπάθειά του να βελτιώσει το εκπαιδευτικό του επίπεδο και τα προσόντα του ταξιδεύει σε ένα συγκεκριμένο προορισμό σε μια άλλη πόλη ή χώρα για περαιτέρω μελέτη. Όπως επίσης και οι ομάδες ανθρώπων οι οποίοι ταξιδεύουν για να παρακολουθήσουν εργαστήρια για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων τους.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τουρισμός-Τουρίστας Κινήτρων

Τα άτομα που λαμβάνουν ένα πακέτο διακοπών σαν ανταμοιβή από την εταιρία τους ή τον προμηθευτή τους για την καλή δουλειά και την επίτευξη των στόχων που έχουν οριστεί από την εκάστοτε εταιρία, περιλαμβάνονται σε αυτή την κατηγορία. Οι συγκεκριμένοι τουρίστες αντλούν έμπνευση από τέτοιες εκδρομές για να εργαστούν σκληρότερα, να βελτιώσουν τις σχέσεις τους στο εργασιακό τους περιβάλλον και να δέσουν την ομάδα- τμήμα τους. Ένα τέτοιο ενδεικτικό παράδειγμα είναι ένας πωλητής που έχοντας πετύχει τους στόχους των πωλήσεων του ανταμείβεται με ένα πακέτο διακοπών.

Τουρισμός-Τουρίστας για λόγους Υγείας

Άτομα τα οποία χρειάζονται ειδική ιατρική θεραπεία η οποία όμως δεν είναι δυνατόν να γίνει στον τόπο διαμονής τους και πραγματοποιούν ταξίδια απαραίτητα για την υγεία τους. Η μετακίνηση αυτού του είδους μπορεί να είναι είτε στο εσωτερικό είτε στο εξωτερικό της χώρας διαμονής τους αλλά μπορεί να προτιμηθούν άλλες χώρες, αν είναι πιο οικονομικές από τη δική τους χώρα. Μέσα σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται και όσοι κάνουν εκδρομές μόνο και μόνο για να μείνουν σε μέρος με καλές κλιματολογικές συνθήκες, πράγμα που βοηθά στην κατάσταση της υγείας τους.

Τουρισμός-Τουρίστας Περιπέτειας ή Εναλλακτικός Τουρίστας

Μια ασυνήθιστη ή παράξενη εμπειρία είναι το κίνητρο αυτού του τουρίστα. Οι περιπετειώδης δραστηριότητες που μπορεί να είναι επικίνδυνες, όπως αναρρίχηση, ράφτινγκ, ελεύθερη πτώση με αλεξίπτωτο, σπηλαιοκαταδύσεις και bungee jumping, είναι οι βασικές προτεραιότητες τους

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Πολιτιστικός Τουρισμός-Τουρίστας

Η κουλτούρα των λαών και η ποικιλομορφία στην τέχνη του κάθε τόπου ελκύουν αυτού του τύπου τον τουρίστα, ο οποίος θέλει να τα γνωρίσει σε βάθος. Για παράδειγμα μπορεί να ταξιδέψει με σκοπό να παρευρεθεί σε ένα φεστιβάλ ή σε κάποιο μνημείο ιδιαίτερης σημασίας, να δει κάποιο συγκεκριμένο μουσείο κ.λ.π. οι προτιμήσεις του είναι συνήθως σε μέρη που είναι ή έχουν μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς.

Eco Τουρισμός-Τουρίστας

Οι φυσιολάτρες τουρίστες, οι οποίοι έχουν σαν στόχο να ταξιδεύουν και να διαμένουν με «πράσινο» τρόπο, σε μέρη δηλαδή με οικολογικές προδιαγραφές.

Τουρισμός-Τουρίστας Αναψυχής

Σε αυτή την κατηγορία ανήκει το μεγαλύτερο ποσοστό των τουριστών και είναι αυτοί που θέλουν να ανανεωθούν και να αναζωογονηθούν σε ένα μέρος με πολλές παροχές και άνεση, απολαμβάνοντας ένα διάλειμμα από την εγκόσμια ρουτίνα της ζωής. Τέτοιου τύπου τουρισμού είναι αυτός της κρουαζιέρας ή οι διακοπές στις οποίες απλά χαλαρώνεις σε μια παραλία.

Θρησκευτικός Τουρισμός-Τουρίστας

Είναι αυτός που πραγματοποιεί ταξίδια σε τόπους θρησκευτικής σημασίας. Υπάρχουν παντού στον κόσμο πολλές θρησκευτικές τοποθεσίες όπως η Μέκκα, η Ιερουσαλήμ, το Βαρανάσι της Ινδίας, το Βατικανό στη Ρώμη και το Άγιον Όρος στην Ελλάδα, που μπορούν να απευθυνθούν σε όλους τους θρησκευτικούς τουρίστες.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τουρίστας με σκοπό τον Αθλητισμό και την Αναψυχή

Τα είδη αυτά των τουριστών είναι είτε άτομα που λαμβάνουν ενεργό μέρος σε κάποια αθλητικά γεγονότα ή απλά ταξιδεύουν προκειμένου να τα παρακολουθήσουν από κοντά. Αθλητικές διοργανώσεις όπως το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου, το Wimbledon πρωτάθλημα τένις, ο Μαραθώνιος και βέβαια οι Ολυμπιακοί αγώνες, είναι μερικά από τα πιο δημοφιλή αθλητικά γεγονότα.

Backpacking Τουρίστας

Άτομα συνήθως νεαρής ηλικίας που ταξιδεύουν με ελάχιστες αποσκευές και με περιορισμένο προϋπολογισμό, περιλαμβάνονται σε αυτή την κατηγορία. Συχνά παρουσιάζουν μεγάλο πάθος και αγάπη για συγκινήσεις και περιπέτειες κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους. Δεν υπάρχει συνήθως συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα στα ταξίδια τους και έχουν την τάση να ταξιδεύουν ανεξάρτητοι.

Τουρίστας εξειδικευμένου τουριστικού ενδιαφέροντος

Είναι εκείνος που δείχνει ιδιαίτερο πάθος σε πολύ συγκεκριμένα πράγματα, όπως η παρατήρηση πουλιών, η φύση, η αλιεία, το φαγητό και το κρασί ή για να παρακολουθήσει μια έκθεση βιβλίου στο Κέιπ Τάουν. (<http://www.myvenue.gr>)

1.6 Διακρίσεις του τουρισμού

Σε αυτή την ενότητα θα προσπαθήσουμε να κάνουμε ένα διαχωρισμό του τουρισμού, με κριτήριο τον προορισμό.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- Εγχώριος τουρισμός (domestic tourism): η μετακίνηση εντός της χώρας των κατοίκων της για τουριστικούς (πχ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Κρήτη)
- Εξερχόμενος τουρισμός (outbound tourism): οι κάτοικοι μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (πχ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Ιταλία)
- Εισερχόμενος τουρισμός (inbound tourism): ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (πχ. ένας Άγγλος που ταξιδεύει στην Ελλάδα)
- Διεθνής τουρισμός (international tourism): το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.
- Εσωτερικός τουρισμός (internal tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού
- Εθνικός τουρισμός: (national tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού. (<http://el.wikipedia.org/wiki>)

1.6.1 Εσωτερικός τουρισμός

Μια προσπάθεια για την υιοθέτηση ενός ορισμού για τον εσωτερικό τουρισμό έγινε στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τον Τουρισμό που συγκλήθηκε το 1980 στην Μανίλα των Φιλιππινών από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, δεν είχε όμως κάποιο θετικό αποτέλεσμα. Ο ορισμός του ντόπιου τουρίστα διαφέρει από χώρα σε χώρα. Οι ΗΠΑ π.χ. ορίζουν σαν τουρίστα που κάνει εσωτερικό τουρισμό οποιοδήποτε άτομο φεύγει από το σπίτι του με σκοπό να επισκεφτεί κάποιο μέρος που απέχει τουλάχιστον 50 μίλια (80,48 χιλιόμετρα) από αυτό για οποιοδήποτε λόγο εκτός της καθημερινής του μετάβασης στην εργασία.

1.6.2 Ο Μαζικός Τουρισμός

Ο μαζικός τουρισμός αποτελεί μέχρι και σήμερα την επικρατέστερη μορφή τουρισμού και σύμφωνα με τον Κοκκώση και Τσάρτα (2001) είναι «η οργανωμένη μετακίνηση μιας ομάδας ατόμων για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και συνήθως για παραθαλάσσιες διακοπές.

Ένας από τους βασικότερους λόγους της δημιουργίας αυτής της μορφής τουρισμού είναι η άνοδος των εισοδημάτων μετά την Βιομηχανική Επανάσταση. Η μορφή όμως αυτή πλέον τόσο δεν είναι τόσο επιθυμητή διότι προκαλεί δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον του προορισμού αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο.

1.6.3 Εναλλακτικός τουρισμός

Με τον εναλλακτικό τουρισμό (alternative tourism), οι άνθρωποι αναζητούν ένα διαφορετικό τρόπο διακοπών, ο οποίος να συνδέεται με την προστασία της τοπικής κουλτούρας, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος αλλά και με την αποφυγή της χρήσης υπηρεσιών οργανωμένου μαζικού τουρισμού. Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί τμήμα των ειδικών μορφών τουρισμού, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής (προσφοράς). (<http://el.wikipedia.org/wiki>)

1.7 Λόγοι ανάπτυξης του τουρισμού

Τέσσερις είναι οι σημαντικότεροι λόγοι που έπαιξαν ρόλο στην ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού:

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- **Η ανάπτυξη των μέσων συγκοινωνίας και επικοινωνίας:** . Η ανάπτυξη των διαφόρων συγκοινωνιακών μέσων (καλύτερα και γρηγορότερα τρένα, καράβια, αυτοκίνητα και αεροπλάνα) , και η επέκταση των οδικών δικτύων συνέβαλαν στην ποσοτική αύξηση του τουριστικού πλήθους και της τουριστικής κινήσεων. Χάρη στην ανάπτυξη της συγκοινωνίας, η διακίνηση των τουριστών έγινε πιο άνετη, πιο γρήγορη, πιο απλή αλλά και πιο οικονομική
- **Η βελτίωση των ατομικών εισοδημάτων των εργαζομένων.** Η μεγάλη οικονομική ανάπτυξη μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οδήγησε στην αύξηση του κατά κεφαλήν εθνικού εισοδήματος, στην αύξηση των μισθών και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος για την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού και την αύξηση των διεθνών τουριστικών ρευμάτων.
- **Η άνοδος του πολιτιστικού επιπέδου των λαών.** Το μορφωτικό επίπεδο των λαών αυξήθηκε σταδιακά και η σαφέστερη γνώση του κόσμου και της ιστορίας του βοήθησαν στην εξέλιξη του τουριστικού ενστίκτου για την ανάγκη των ανθρώπων να επισκεφτούν άλλους κόσμους και άλλων ειδών κουλτούρες.
- **Η καθιέρωση κοινωνικών παροχών και ασφαλίσεων στις οικονομικά ασθενέστερες τάξεις.** Η παροχή κοινωνικής ασφάλισης, βελτίωσε σημαντικά την οικονομική κατάσταση των εργαζομένων, με αποτέλεσμα έχοντας διασφαλίσει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για παράδειγμα, να είναι ευκολότερο για αυτούς να κάνουν διακοπές. Ο θεσμός των αδειών και των επιδομάτων αδείας, συνέβαλε στην αύξηση της τουριστικής ζήτησης για την τέρψη των εργαζομένων. Τέλος, η ανάπτυξης της τεχνολογίας και η ταυτόχρονη μείωση των ωρών

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

εργασίας των εργαζομένων, συνέβαλαν στην αύξηση της τουριστικής ζήτησης λόγω της αύξηση του ελεύθερου χρόνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1 Ορισμός εναλλακτικού τουρισμού

Ένας από τους μεγαλύτερους οικονομικούς κλάδους στον κόσμο είναι ο τουριστικός κλάδος. Είναι όμως γνωστό, ότι ο μαζικός τουρισμός, αναπτυσσόμενος άναρχα, προκαλεί έντονες επιβαρύνσεις στο φυσικό περιβάλλον, σπαταλά τους φυσικούς πόρους, αλλοιώνει το δομημένο περιβάλλον και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών, ενώ ένα άλλο χαρακτηριστικό του είναι η άνιση περιφερειακή κατανομή των κερδών μεταξύ των διαφόρων περιοχών.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη νέων, ήπιων μορφών τουρισμού, που συμβάλλουν στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα ενισχύουν το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές-προορισμούς.

Σαν εναλλακτικός τουρισμός θα μπορούσε να ορισθεί λοιπόν μια καινούρια φιλοσοφία στον τομέα του τουρισμού που περιλαμβάνει όλες τις μορφές τουρισμού, οι οποίες προσελκύουν τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα.

Ορισμένες έρευνες έχουν προσπαθήσει να καθορίσουν τον εναλλακτικό τουρισμό ως ένα τουρισμό που δίνει έμφαση στην επικοινωνία και την κατανόηση μεταξύ του οικοδεσπότη και του τουρίστα, καθώς και το περιβάλλον (Smith & EADINGTON, 1992). Επίσης, σαν ένα τουρισμό που είναι συνεπής με τις φυσικές, κοινωνικές και κοινοτικές αξίες και ότι επιτρέπει μια θετική σχέση ανάμεσα σε ντόπιους και τουρίστες (Newsome, Moore & Dowling, 2002). Ο εναλλακτικός τουρισμός

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

περιλαμβάνει τις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις. Άλλα χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού είναι μικρότερες επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, σχέσεις με άλλους τομείς (γεωργία, βιοτεχνία), της τοπικής οικονομίας και τη διατήρηση των κερδών στην περιοχή (*Newsome, Moore & Dowling, 2002*).

Μια ολοκληρωμένη έννοια του εναλλακτικού τουρισμού, έχει παρουσιαστεί από τον Inskoop το 1991 και παρατίθεται παρακάτω:

«Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης καθώς και κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά ευαίσθητος και γεμάτος σεβασμό, σε αντίθεση με το συμβατικό τύπο μαζικού τουρισμού σε μεγάλα θέρετρα.»

Συνεπώς ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μια διαδικασία που προωθεί μια μορφή ταξιδιού, φιλική προς το περιβάλλον, επιτρέποντας θετικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και από κοινού βιώματα μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνιών.

Με αυτές τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού δημιουργείται ένα νέο πρότυπο αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης, οι σημαντικότερες μορφές του οποίου γενικά είναι ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο ορεινός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο μορφωτικός τουρισμός, ο επαγγελματικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας κ.λπ.

Θα πρέπει όμως να επισημανθούν κάποια βασικά χαρακτηριστικά τα οποία διαχωρίζουν τον μαζικό από τον εναλλακτικό τουρισμό, διότι μερικές φορές ο διαχωρισμός τους είναι δυσδιάκριτος, ακόμη και μεταξύ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Τα βασικά λοιπόν χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

- Είναι μικρής, ελεγχόμενης και ρυθμιζόμενης κλίμακας
- Υπάρχει αποφυγή των κλασσικών τουριστικών προσφορών
- Δίνουν προτεραιότητα στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος
- Ενισχύουν οικονομικά και κοινωνικά τις τοπικές κοινωνίες με στήριξη των αγροτικών περιοχών
- Ελαχιστοποιούν τις αρνητικές επιδράσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
- Έχουν ποικιλία δραστηριοτήτων σε ατομική βάση
- Στηρίζονται σε βιώσιμα πρότυπα ανάπτυξης με ταυτόχρονη επίλυση του προβλήματος του εποχιακού τουρισμού (Σφακιανάκης Μ., 2000),(Roger Doswell,2002)

2.2 Τα κίνητρα του τουρίστα

Τα κίνητρα που οδηγούν κάποιο άτομο σε «εναλλακτικό τύπο» ταξιδιού είναι διαφορετικά από τα κίνητρα του συνηθισμένου μαζικού τουρίστα που θεωρείται «απαθής», «λιγόψυχος», «νεοαποικιστής» και «άξεστος» . Η ομάδα των κινήτρων που οδηγούν σε εναλλακτικό τουρισμό συνδέεται άμεσα με πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης τα οποία διαφέρουν ριζικά από αυτά που έχει επιβάλλει ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός.

Τα κίνητρα που έχει ο εναλλακτικός τουρίστας είναι διαφορετικής μορφής και νοούνται ως:

- αυτά του λεγόμενου ενεργητικού τύπου τουρισμού (περιπλάνηση, περίπατος, αναρρίχηση, τουρισμός «περιπέτειας»),

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- αυτά του εξερευνητικού χαρακτήρα και συνάντησης (ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι, συναναστροφή με τους ντόπιους κατοίκους, τον αυτόχθον πολιτισμό και τα ήθη και έθιμα) και
- Αυτά του δεσμευτικού χαρακτήρα (εθελοντικές υπηρεσίες σε κράτη του εξωτερικού, προσφορά βοήθειας και ενίσχυσης, συμμετοχή σε αρχαιολογικές ανασκαφές, εργασιακές κατασκηνώσεις, κ.λ.π).

Η προσπάθεια φυγής από την καθημερινότητα, δεν είναι επομένως το κίνητρο του εναλλακτικού τουρίστα, αλλά το ταξίδι αποκτάει κάποιο νόημα με κοινωνικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντολογικές και εκπαιδευτικές προεκτάσεις. Συνοπτικά, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού «καταγράφουν την έμφαση που δίνεται στα κίνητρα που σχετίζονται με το περιβάλλον και την αυτονομία στο ταξίδι» (Τσάρτας 1996).

2.3 Ο Εναλλακτικός τουρίστας

Ο εναλλακτικός τουρισμός προσφέρει μια εναλλαγή από τον καθιερωμένο τρόπο ζωής γι' αυτό και ο εναλλακτικός τουρίστας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «πελάτης» ή «καταναλωτής» γιατί διαφέρει από τα καθιερωμένα πρότυπα του φθηνού μαζικού τουρισμού. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που σχετικά με τους νεαρούς ταξιδιώτες του παρελθόντος που δεν αποδέχονταν για τον εαυτό τους τον όρο του τουρίστα, αλλά αυτοαποκαλούνταν «ταξιδευτές» και «κοσμογυρισμένοι», που ταξιδεύουν με σκοπό την αναζήτηση του αυθεντικού, ενώ όλοι οι άλλοι τους αποκαλούσαν άσκοπα περιφερόμενους, τουρίστες του σακιδίου, χίπις, κλπ. (Cohen 1973, 1979)

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι εναλλακτικοί τουρίστες έχουν διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά στα κίνητρα που τους ωθούν σε τουριστική μετακίνηση και είναι διαφορετικές οι δραστηριότητες τους κατά τη διάρκεια των διακοπών τους. Οι διαφορές των εναλλακτικών τουριστών από όλα σχεδόν τα άλλα είδη τουρισμού τείνει να τους απομονώνει σε ευδιάκριτες κατηγορίες που η κάθε μια απ' αυτές παρουσιάζει τις δικές της ιδιαιτερότητες.

Ο εναλλακτικός τουρίστας έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Συλλέγει περισσότερες πληροφορίες πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.
- Διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης.
- Προσπαθεί να αποφύγει τον πολιτισμό για κάποιο χρονικό διάστημα.
- Προσπαθεί να επισκέπτεται μέρη που δεν έχει πατήσει ανθρώπινο πόδι.
- Προσπαθεί να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό.
- Είναι καλά εκπαιδευμένος.
- Έχει περισσότερα έσοδα από το μέσο όρο.
- Δεν επιζητάει την ύπαρξη τουριστικής υποδομής.
- Ταξιδεύει μόνος του ή σε μικρές ομάδες.
- Τείνει να παραμένει σε μια χώρα για περισσότερες μέρες από τον παραδοσιακό τουρίστα.

2.4 Ο τουριστικός προορισμός

Η τοποθεσία που επισκέπτεται ο τουρίστας είναι από τα βασικότερα χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού. Έχει πολλές φορές επισημανθεί από πολλούς συγγραφείς ότι οι περισσότεροι λεγόμενοι

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

«παραδοσιακοί» τουριστικοί προορισμοί επικρίνονται για την αποστέρηση από τον τουρίστα της αυθεντικότητας του ταξιδιού με την επίδειξη πλαστών θέλγητρων που έχουν κατασκευαστεί με μοναδικό σκοπό την τουριστική χρήση. Σε αντίθεση ο εναλλακτικός τουρισμός, έχει ελκυστικά στοιχεία όπως είναι το «νέο, πρωτοποριακό, παρθένο ή ανεξερεύνητο» του προορισμού που τον διαφοροποιούν από άλλες κορεσμένες τουριστικές περιοχές. Ένα ιδανικά ονειρεμένο και ήσυχο περιβάλλον και η ιδέα της συνάντησης με τον ντόπιο πληθυσμό, ελκύουν τον εναλλακτικό τουρίστα, γεγονός που δεν συμβαδίζει με την αστικοποίηση του «μαζικού» τουριστικού προορισμού. Θα μπορούσαμε λοιπόν να θεωρήσουμε τον εναλλακτικός τουρισμός ως μια αντίδραση του τουρίστα στην εμπορευματοποίηση των διακοπών του και την προσπάθεια των τουριστικών προορισμών να παρουσιάζουν μια σειρά ψεύτικων γεγονότων ως αυτοχθόνων. (Ανδριώτης, 2003)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1 Αγροτουρισμός

Η μεγάλη αύξηση στους ρυθμούς της αστικοποίησης, κάνουν τις αγροτικές περιοχές να χάνουν συνεχώς μόνιμους κατοίκους, αλλά να κερδίζουν επισκέπτες. Η επιθυμία των κατοίκων των πόλεων είναι να επισκεφτούν την εξοχή για διάφορους λόγους όπως η επανασύνδεση με τις ξεχασμένες ρίζες τους, ή για να μπορέσουν τα παιδιά τους να έρθουν κοντά στη φύση και να μάθουν για τα ζώα και τον αγροτικό τρόπο ζωής, δημιουργώντας έτσι μια ζήτηση για αγροτουριστική επιχειρηματικότητα.

Πολλοί όροι έχουν χρησιμοποιηθεί για τη μεταφορά της ιδέας του αγροτουρισμού, όπως : αγροτικός τουρισμός, αγροτουρισμός, τουρισμός σε φάρμα, διακοπές σε φάρμα, και αγροψυχαγωγία. Όμως είναι ορισμοί που αναφέρονται σε μικρής κλίμακας αγροτικές επιχειρήσεις και κοινοτικά δρώμενα, που προβάλλουν τις δραστηριότητες και την παράγωγή των αγροτικών οικογενειών, καθώς και την κληρονομιά των αγροτικών περιοχών στους ταξιδιώτες.

Οι βασικές αρχές του αγροτουρισμού είναι :

- Αγροτικά/Φυσικά περιβάλλοντα
- Αγροτικά προϊόντα/υπηρεσίες
- Τουριστικά προϊόντα/υπηρεσίες
- Αγροτικά εμπορεύματα ,επεξεργασία, πακετάρισμα

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Μπορούμε λοιπόν να ορίσουμε τον αγροτουρισμό, ως τουριστικές δραστηριότητες που διεκπεραιώνονται σε μη αστικές περιοχές, από άτομα που εργάζονται στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής.

Ένας άλλος ορισμός του αγροτουρισμού σύμφωνα με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων είναι «μία ειδική μορφή Τουρισμού Υπαίθρου, η οποία συνίσταται στο σύνολο των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την αγροτική παραγωγή και το πολιτιστικό περιβάλλον των αγροτικών περιοχών, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και τοπική γαστρονομία, καθώς και την παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας και εστίασης σε χώρους ενοποιημένους ή μη με αγροτικές εγκαταστάσεις».

Κατά την 4η Προγραμματική Περίοδο το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, στο πλαίσιο εφαρμογής του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 (ΠΑΑ), υλοποίησε παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού και γενικότερα τουρισμού, μέσω του Άξονα 3 «Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας» και του Άξονα 4 «Εφαρμογή της προσέγγισης Leader».

Ο αγροτουρισμός θεωρείται από την βιομηχανία του τουρισμού ως ένας τρόπος για να απομακρυνθούν οι επισκέπτες από τις μεγάλες πόλεις και από τις κυβερνήσεις σαν μία οικονομική φλέβα για τις αγροτικές κοινωνίες. (<http://www.minagric.gr>)

Πρέπει να τονισθούν ιδιαίτερα τα θετικά αποτελέσματα του αγροτουρισμού που είναι η ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, η συνέχιση της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων, η διατήρηση τεχνών που

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

διαφορετικά θα είχαν εξαφανισθεί, η συμβολή στην αναβίωση εθίμων και παραδοσιακών εκδηλώσεων, η διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η επικοινωνία των απομονωμένων περιοχών με τα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά και οι νέες προοπτικές ζωής που προσφέρονται στους νέους των περιοχών αυτών. Επίσης μέσω του Αγροτουρισμού προβάλλεται η πολιτιστική κληρονομιά, η μοναδικότητα της κάθε περιοχής. (<http://www.minagric.gr>)

Θα μπορούσαμε να πούμε γενικότερα ότι ο Αγροτουρισμός συμβάλλει στην:

- συμπλήρωση και βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος
- βελτίωση της ποιότητας ζωής και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού
- συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στον τόπο διαμονής του
- βελτίωση και διάθεση των τοπικών αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων
- προστασία του περιβάλλοντος
- διατήρηση, προβολή κι αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- βελτίωση της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών
- ενίσχυση της επιχειρηματικότητας

Στον αντίποδα, στον επισκέπτη ο Αγροτουρισμός προσφέρει την ευκαιρία να γνωρίσει τις αγροτικές ασχολίες, τις αγροτικές περιοχές, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

κατοίκων, την πολιτιστική κληρονομιά κάθε περιοχής, με σεβασμό στο περιβάλλον και την παράδοση. Επίσης δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να έρθει σε επαφή με τη φύση και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει.

Οι Ευρωπαίοι αγρότες έχουν εδώ και πολύ καιρό αγκαλιάσει τον αγροτουρισμό. Για παράδειγμα Ιταλικά και Γαλλικά οινοποιία ενθάρρυναν τους τουρίστες να παίρνουν μέρος στο πάτημα των σταφυλιών, ή στην εκμάθηση εκλεκτής κουζίνας στα οινοποιία. Οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις ξόδεψαν πάνω από \$2 δις τη δεκαετία του 1990 βοηθώντας τους αγρότες να επενδύσουν στον αγροτουρισμό προσδοκώντας την διατήρηση της φυσικής αγροτικής εμπειρίας, συμπεριλαμβάνοντας προσπάθειες εκμοντερνισμού των εγκαταστάσεων υποδοχής των αγροκτημάτων (π.χ. υπνοδωμάτια).

Δραστηριότητες που μπορούν να βοηθήσουν τους αγρότες-επιχειρηματίες να παραμείνουν στον τόπο τους και να βελτιώσουν τα εισοδήματά τους περιλαμβάνουν (αλλά δεν περιορίζονται) τις εξής:

- Μαθήματα μαγειρικής
- Θερμοκήπια
- Αντίσκηνα για πικνίκ
- Βοήθεια με τα ζώα του στάβλου
- Λάσο
- Παιδότοπους με θέμα τη φάρμα
- Ψάρεμα σε λιμνούλες

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- Ιππασία
- Στοιχειωμένα δάση

Συναντιέται και στην Ελλάδα ο όρος αγροτουρισμός ο οποίος όμως συνήθως χρησιμοποιείται για τον τουρισμό σε φάρμες, αλλά επεκτείνεται και σχεδόν σε όλες της δραστηριότητες στην εξοχή όταν χρειάζεται. Έτσι, ο γαστρονομικός τουρισμός, η ιππασία ο πράσινος τουρισμός, το κυνήγι, κ.α. μπορούν να θεωρηθούν ως υποκατηγορίες του αγροτουρισμού. Ο λόγος που ο αγροτουρισμός περιλαμβάνει και ισχυρά επιμορφωτικά στοιχεία, είναι ότι τα κύρια χαρακτηριστικά του περιλαμβάνουν την προσωπική επαφή των καλεσμένων με το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον της εξοχής και τη δυνατότητά τους να λάβουν μέρος στις δραστηριότητες, τις παραδόσεις και τον τρόπο ζωής των οικοδεσποτών τους.

Τα πρώτα ουσιαστικά βήματα του αγροτουρισμού στην Ελλάδα έγιναν στις αρχές της δεκαετίας του '80, λίγο μετά την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1981, με τη θέσπιση ευρωπαϊκών και εθνικών κανονισμών και νόμων. Από την δεκαετία του '90 ο αγροτουρισμός έγινε γνωστός ως ο τουρισμός των 3Φ (Φύση, Φιλία, Φιλοξενία). Πολλές περιοχές της χώρας, εντάχθηκαν στο χάρτη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως αγροτουριστικοί προορισμοί και άρχισαν να έχουν ζήτηση από τους κατοίκους των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας (Ιακωβίδου, 2006).

3.2 Οικοτουρισμός

Ως οικοτουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που αξιοποιεί και κατευθύνεται σε περιοχές που δεν έχουν επηρεαστεί ή καταστραφεί από τις ανθρώπινες

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

δραστηριότητες (Ecotourism Society, Η.Π.Α.) Έτσι, συμβάλλει στην προστασία της φύσης και στην ποιότητα ζωής των τοπικών πληθυσμών.

Ο οικοτουρισμός μπορεί να συνδεθεί με διάφορες μορφές τουριστικής δραστηριότητας στη φύση όπως «τουρισμός φύσης» ή «φυσιολατρικός τουρισμός». Οι περιοχές στις οποίες αναπτύσσεται είναι οικολογικά αξιόλογες και επί το πλείστον περιοχές θεσμοθετημένης περιβαλλοντικής προστασίας (π.χ. περιοχές Natura) και οι δραστηριότητες που εμπεριέχονται μπορεί να έχουν επιστημονικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα (πχ. τουρισμός παρατήρησης των οικοσυστημάτων).

"Πρωτοπόρος" του οικοτουρισμού θεωρείται ο Alexander von Humboldt, και ο Δαρβίνος τον χαρακτήριζε ως "τον μεγαλύτερο ερευνητή-ταξιδευτή που έζησε ποτέ". (<http://el.kllvx.com>)

Ο οικοτουρισμός, πρέπει να εντάσσεται σε μια ολοκληρωμένη περιβαλλοντική πολιτική. Η στρατηγική προστασίας πρέπει να υπακούει στους κανόνες της οικοανάπτυξης, σύμφωνα με τους οποίους οι βασικές ανάγκες του ανθρώπου και οι εύλογες πολιτισμικές του επιθυμίες πρέπει να ικανοποιούνται χωρίς να εξαντλούνται οι φυσικοί πόροι και χωρίς να καταστρέφονται τα οικοσυστήματα.

Σε μια προσπάθεια της IUCN να οριοθετήσει την έννοια του οικοτουρισμού, τον ορίζει ως: "το περιβαλλοντικά υπεύθυνο ταξίδι και η επίσκεψη σε σχετικά ανενόχλητες φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην απόλαυση και εκτίμηση της φύσης (και των πολιτισμικών στοιχείων - του παρόντος και του παρελθόντος) και το οποίο προάγει τη διατήρηση, έχει χαμηλή επίδραση επισκεπτών και παρέχει χρήσιμα ενεργή κοινωνικό - οικονομική ανάμιξη του ντόπιου πληθυσμού".

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο οικοτουρισμός, σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό, είναι ο τουρισμός στη φύση ο οποίος δεν υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής όπου εφαρμόζεται, ενώ ταυτοχρόνως προωθεί την προστασία του φυσικού, αλλά και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση της συνοχής του κοινωνικού ιστού. Και σύμφωνα με αυτό, ο οικοτουρισμός επιδιώκει να συμβάλει ενεργά στην προστασία της φύσης. Η ανάπτυξη του με άλλα λόγια υπαγορεύεται από την ανάγκη προστασίας της φύσης και την ανάγκη μιας υγιούς κοινωνίας και οικονομίας.

Σύμφωνα με την International Ecotourism Society, οι επιχειρήσεις που προβάλλουν τον οικοτουρισμό θα πρέπει να τηρούν τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- Η επιχείρηση να οργανώνει ταξίδια και ξεναγήσεις σε προστατευόμενες περιοχές και τόπους φυσικού κάλλους.
- Να παίρνει μέρος στην προστασία των ανανεώσιμων πόρων και πηγών του.
- Να δημιουργεί περιβαλλοντική γνώση.
- Να προσφέρει σημαντικά στη συντήρηση παραδοσιακών περιοχών.
- Να προσφέρει χαρακτηριστικά πλεονεκτήματα για την ενδυνάμωση των πληθυσμών.
- Να σέβεται τις τοπικές παραδόσεις.
- Να συνεισφέρει στην εκπαίδευση και γνωριμία του επισκέπτη με παραδόσεις, ήθη, έθιμα και λοιπές τοπικές συνήθειες.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ορισμένες άλλες μορφές τουρισμού όπως ο επιστημονικός τουρισμός, και ο περιηγητικός/ πεζοπορικός τουρισμός, μπορούν να συμπεριληφθούν στον οικοτουρισμό, που μπορεί να μην συμβάλουν απαραίτητα στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά περιλαμβάνουν όλες εκείνες τις δραστηριότητες που διοργανώνονται στο φυσικό περιβάλλον και εν μέρει έχουν έντονο το στοιχείο της περιπέτειας. (<http://el.kllvx.com>)

3.3 Πολιτισμικός τουρισμός

Ο όρος πολιτιστικός τουρισμός είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος στις μέρες μας. Αποτελεί μέρος του εναλλακτικού τουρισμού, δηλαδή πρόκειται για την αναζήτηση ενός διαφορετικού τρόπου διακοπών, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι η αναζήτηση προορισμών με πολιτιστικό ενδιαφέρον.

Ο πολιτιστικός τουρισμός ορίζεται ως η κυκλοφορία των ατόμων στα πολιτιστικά αξιοθέατα μακριά από τον τόπο κανονικής διαμονής, με την πρόθεση να συλλέξουν νέες πληροφορίες και εμπειρίες για να ικανοποιήσουν τις πολιτιστικές τους ανάγκες. Αυτή η μορφή τουρισμού είναι όλο και πιο δημοφιλής σε ολόκληρο τον κόσμο και επιβεβαιώνεται από μια έκθεση του ΟΟΣΑ το 2009, η οποία αναφέρεται στο ρόλο του πολιτιστικού τουρισμού για την περιφερειακή ανάπτυξη διαφόρων περιοχών του κόσμου.

Εξαιτίας της υφιστάμενης οικονομικής κρίσης, τα άυλα χαρακτηριστικά του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός προορισμού με ιδιαίτερο πολιτιστικό ενδιαφέρον βαραίνουν όλο και πιο πολύ στην αντίληψη των τουριστών. Με άλλα λόγια, η επίσκεψη σε μία χώρα με σημαντική πολιτιστική κληρονομιά, η εξερεύνηση της ταυτότητάς της

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

και του τρόπου καθημερινότητας των πολιτών της κ.λπ. αποτελούν ουσιαστικά και αξιόλογα συστατικά ταξιδιωτών στην επιλογή επισκέψεων προορισμών που τους προσφέρουν τη δυνατότητα να ζήσουν αυτή την εμπειρία. Η οικονομική κρίση φαίνεται όμως, να επηρεάζει αρνητικά τα παραδοσιακά πολιτιστικά στοιχεία των προορισμών, όπως τα μουσεία και οι γκαλερί.

Σύμφωνα με το διεθνή οργανισμό προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς UNESCO, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί το πιο γρήγορα αναπτυσσόμενο, σε παγκόσμια κλίμακα, προϊόν της τουριστικής βιομηχανίας.

Σύμφωνα με τις έρευνες του ερευνητικού προγράμματος Πολιτιστικού Τουρισμού ATLAS, κατά τα τελευταία 20 χρόνια η αγορά του πολιτιστικού τουρισμού αναπτύσσεται ραγδαία.

Κατά τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό 15% τον χρόνο σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό, ο οποίος αναπτύσσεται με ρυθμό 8% τον χρόνο.

Η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού δεν δημιουργεί μόνο μια αίσθηση γνώσης και υπερηφάνειας για την τοπική ιστορία και ταυτότητα αλλά βοηθά στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην οικονομική ανάπτυξη και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας

Ο πολιτιστικός τουρίστας είναι το άτομο που θα προσπαθήσει να συνδυάσει τον τουρισμό με τον πολιτισμό. Θα επιλέξει τον τόπο που θα του προσφέρει ευκαιρίες για πολιτιστική εμπειρία, όπως την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά, καθώς και στη σημερινή δημιουργία. Διαθέτει ανεξάρτητη σκέψη, αναζητεί το

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

αυθεντικό, ενδιαφέρεται για τη μελέτη των πολιτιστικών στοιχείων, και είναι περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένος.

Σύμφωνα με έρευνες, οι πολιτιστικοί τουρίστες είναι άτομα υψηλού πνευματικού και οικονομικού επιπέδου. Σε σχέση με τους τουρίστες μαζικού τουρισμού, ξοδεύουν 10% έως 15% περισσότερα για κάθε μέρα ταξιδιού, καθώς επίσης και στην αγορά καταναλωτικών προϊόντων, όπως σουβενίρ, χειροποίητα είδη, κ.λπ., γιατί έχουν μεγαλύτερες καταναλωτικές δυνατότητες. Για τους λόγους αυτούς Ποιες, ωστόσο, θα μπορούσαν να είναι οι συνέπειες από τον λεγόμενο πολιτιστικό τουρισμό;

Η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά που προστατεύεται από την UNESCO, μετρά 890 περιοχές με πολιτιστικό και φυσικό ενδιαφέρον. Οι 689 από αυτές τις περιοχές έχουν πολιτιστικό χαρακτήρα, οι 176 είναι φυσικού ενδιαφέροντος, ενώ οι υπόλοιπες συνδυάζουν και τα δύο. Η Ελλάδα, σύμφωνα με τον παγκόσμιο εκπαιδευτικό, επιστημονικό και πολιτιστικό οργανισμό, UNESCO, βρίσκεται στην 11η θέση σε αριθμό χαρακτηρισμένων τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς παγκοσμίως. Ο πολιτιστικός τουρισμός και ο τουρισμός πολιτιστικής κληρονομιάς σε άλλες χώρες αφορά στην επίσκεψη ιστορικών κτηρίων, μνημείων και μουσείων. Σε άλλες ίσως να σχετίζεται με τη φυσική ομορφιά ενός τόπου, τον οικοτουρισμό, την τέχνη, τη γαστρονομία και τη θρησκεία. Η έρευνα της Mintel δείχνει πως ένας στους 4 Ευρωπαίους επιλέγει το ταξιδιωτικό προορισμό του, δίνοντας πολύ μεγάλη βάση και στην πολιτιστική κληρονομιά του. Μεγάλα είναι τα ποσοστά των διεθνών ταξιδιωτών και επισκεπτών προορισμών με ιδιαίτερα πολιτιστικά στοιχεία. Οι συγκεκριμένοι ταξιδιώτες έχουν την ανάγκη να ζήσουν μία πιο «τοπική, πολιτιστική και αυθεντική εμπειρία», όταν ταξιδεύουν στο εξωτερικό και σε χώρες με πολιτιστικό χαρακτήρα, κάτι που θα

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

επηρεάσει κατά πολύ την τουριστική βιομηχανία τα επόμενα χρόνια. Έτσι, σύμφωνα με τη στατιστική υπηρεσία ATLAS, στις πρώτες θέσεις των προτιμήσεων των τουριστών βρίσκονται τα μουσεία και τα μεγάλης ιστορικής σημασίας μνημεία. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ταξιδιώτες ηλικίας 15-24 ετών δεν προτιμούν τον πολιτιστικό τουρισμό, καθώς ενδιαφέρονται περισσότερο για τη διασκέδαση που προσφέρει ο προορισμός. Η γήρανση, όμως, του πληθυσμού ενισχύει ολοένα περισσότερο την τάση για πολιτιστικό τουρισμό και τουρισμό πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτό συμβαίνει, κυρίως γιατί οι μεγαλύτερης ηλικίας ταξιδιώτες, ηλικίας 54 ετών και άνω, προτιμούν σε μεγαλύτερο βαθμό πολιτιστικές εμπειρίες και προορισμούς που τις προσφέρουν. Ταυτόχρονα, και οι πιο μορφωμένοι ταξιδιώτες, ανεξαρτήτως ηλικίας, επιλέγουν σε μεγαλύτερο βαθμό προορισμούς για πολιτιστικό τουρισμό. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας των γνώσεων που έχουν αποκτήσει πάνω σε θέματα που αφορούν στα πολιτιστικά στοιχεία, στην κουλτούρα και στην κληρονομιά προορισμών με ιδιαίτερη πολιτιστική σημασία.

Η δαπάνη για τον πολιτιστικό τουρισμό από τους ταξιδιώτες που επιλέγουν τον συγκεκριμένο λόγο για την επίσκεψη ενός προορισμού, είναι συνήθως μεγαλύτερη από εκείνη του μέσου ταξιδιώτη που επιλέγει άλλους προορισμούς και διαφορετικό τρόπο τουρισμού. Έτσι, οι ιδιαίτερα εξεζητημένες προτιμήσεις τους και η επιθυμία τους να βιώσουν τις πιο αυθεντικές εμπειρίες σε κάποιον προορισμό, απαιτούν μεγαλύτερες δαπάνες. Επίσης, τα λεγόμενα city breaks αποτελούν μία κυρίαρχη τάση στον τουρισμό σήμερα. Η περαιτέρω διεύρυνση των αερομεταφορέων χαμηλού κόστους συνέβαλε στη δημιουργία επιλογών εναλλακτικού τουρισμού, που σχετίζονται με τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά. Ο πολιτισμός και τα ιστορικά στοιχεία ενός τόπου βρίσκονται στον πυρήνα του τουριστικού προϊόντος κάθε

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

προορισμού, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη μετέπειτα διαφοροποίηση του brand του προορισμού. Χώρες όπως η Γαλλία και η Ιταλία είναι συνυφασμένες με τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και την πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτουν. Επιπλέον, μεγάλο πολιτιστικό ενδιαφέρον και ως εκ τούτου αυξημένη προτίμηση από τους ταξιδιώτες αποτελούν και οι ΗΠΑ, η Βρετανία, η Ιρλανδία, οι Σκανδιναβικές χώρες, αλλά και η νέα μεσαία τάξη που δημιουργείται και αναπτύσσεται στις αναδύμενες οικονομίες της Κίνας, της Ινδίας και της Βραζιλίας. Ελκυστικοί προορισμοί πολιτιστικού τουρισμού, τους οποίους όλο και περισσότερο προτιμούν οι ταξιδιώτες, είναι η Γερμανία, η Αυστραλία, το Περού, το Μεξικό και η Αργεντινή.

Σύμφωνα με τη Χάρτα Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS, η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, με την ευρύτερη έννοια, ανήκει σε όλους. Στην ευρεία έννοια του όρου "κληρονομιά" περιλαμβάνεται τόσο το φυσικό όσο και το πολιτιστικό περιβάλλον. Συμπεριλαμβάνονται ακόμη σε αυτήν τοπία, ιστορικοί χώροι, τοποθεσίες και δομημένο περιβάλλον, καθώς και η βιοποικιλότητα, οι συλλογές, οι παλιές και συνεχιζόμενες πολιτιστικές πρακτικές, η γνώση και οι ζωντανές εμπειρίες. απαιτεί ποιότητα και καλές υπηρεσίες.

Η νέα αναθεωρημένη Χάρτα, όπως αυτή διατυπώθηκε και επικυρώθηκε στη Γενική Συνέλευσή του ICOMOS στο Μεξικό, το 1999, αποτελεί μία εξειδικευμένη εφαρμογή των δράσεων που αφορούν την τουριστική δραστηριότητα σε τόπους με πολιτιστική σημασία. Οι δράσεις αυτές στοχεύουν ώστε τα προγράμματα προβολής του τουρισμού να προστατεύουν και να προάγουν τα χαρακτηριστικά της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως επίσης η διαχείριση της σχέσης των πολιτιστικών τόπων και του τουρισμού, η οποία εμπεριέχει συγκρουόμενες αξίες, να εξασφαλίζει την βιωσιμότητά τους για τις

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

παρούσες και τις μέλλουσες γενιές. Επίσης, θα πρέπει να παρέχετε στα μέλη της τοπικής κοινότητας αλλά και στους επισκέπτες, ευκαιρίες, που αποτελούν αντικείμενο υπεύθυνης και αποτελεσματικής διαχείρισης, για μια άμεση γνωριμία και κατανόηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του πολιτισμού.

Το Πολιτιστικό Πρόγραμμα Έρευνας Τουρισμού ATLAS (ATLAS Cultural Tourism Research Project : A Global Network for cultural tourism research) ξεκίνησε, σύμφωνα με την ίδια, το 1991 με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Έρευνας. Οι αρχικοί στόχοι του, οι οποίοι στη συνέχεια διευρύνθηκαν, ήταν η επεξεργασία του ορισμού, της φύσης και της έκτασης του πολιτιστικού τουρισμού, η συλλογή δεδομένων σχετικά με τις πολιτιστικές επισκέψεις καθώς και το προφίλ και τα κίνητρα των πολιτιστικών τουριστών.

3.4 Επαγγελματικός τουρισμός

Ο επαγγελματικός τουρισμός είναι μία από τις παλαιότερες μορφές τουρισμού. Το εμπόριο ήταν ο κυριότερος λόγος για τον οποίο από τα αρχαία χρόνια ο άνθρωπος ταξίδευε σε διάφορα μέρη του κόσμου για επαγγελματικούς λόγους.

Ως επαγγελματικός τουρισμός μπορεί να χαρακτηριστεί η δραστηριότητα των ατόμων τα οποία κάνουν χρήση των υποδομών και των υπηρεσιών που ανήκουν στην τουριστική βιομηχανία για λόγους που σχετίζονται ή προέρχονται από το εργασιακό τους περιβάλλον και αποτελεί έναν ιδιαίτερα δυναμικό τουριστικό τομέα που θεωρείται σημαντική πηγή εσόδων και δημιουργίας θέσεων εργασίας, καθώς και αναζωογόνησης της τουριστικής κίνησης. (Λαζανά 2003)

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα οφέλη που επιφέρει ο επαγγελματικός τουρισμός για τον κάθε προορισμό και τους κατοίκους του, είναι πολύ μεγάλα. Διεθνείς στατιστικές έχουν αναδείξει ότι ο τουρίστας που ταξιδεύει για επαγγελματικούς λόγους ξοδεύει πολύ περισσότερα από τον τουρίστα αναψυχής, προτιμά μεταξύ άλλων πολυτελή ξενοδοχεία για τη διαμονή του και επιλέγει πρώτη θέση στα μέσα μεταφοράς. Εκτός όμως από τις επαγγελματικές του υποχρεώσεις, ασχολείται με επιπλέον δραστηριότητες, όπως επισκέψεις σε μουσεία ψώνια στα μαγαζιά, δείπνα σε ακριβά εστιατόρια κ.λ.π . Σημαντική είναι και η μείωση της εποχικότητας του τουριστικού προϊόντος, αφού ο επαγγελματικός τουρισμός πραγματοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. (Βενετσανοπούλου, 2006).

Ο επαγγελματικός τουρισμός χωρίζεται σε συνεδριακό ή εκθεσιακό τουρισμό και ταξίδια κινήτρων.

Ως συνεδριακός τουρισμός, ορίζεται ο τουρισμός ο οποίος συνδέεται με την παρακολούθηση συνεδρίων, εκθέσεων κλπ. Είναι μία από τις μορφές τουρισμού με μεγάλη ανάπτυξη διεθνώς, μιας και αποτελεί μία από τις πλέον προσοδοφόρες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και γι αυτό αντιπροσωπεύει μια σημαντική αγορά σε διεθνές επίπεδο, ενώ αποδεικνύεται αρκετά ανθεκτικός στις δύσκολες οικονομικές συγκυρίες, όπως σε προηγούμενες κρίσεις, για παράδειγμα, στους πολέμους στο Ιράκ, στον Περσικό Κόλπο, στη Σερβία κ.λπ.

Καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού σε έναν τόπο, διαδραματίζει η διαθεσιμότητα των απαραίτητων υποδομών και υπηρεσιών, οι σημαντικότεροι από τους οποίους είναι : αμφιθέατρα, εκθεσιακοί χώροι, καταλύματα, χώροι και υποδομές για καφέ και εστίαση, υπηρεσίες διερμηνείας, κλπ. Επίσης, σημαντικό ρόλο

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

για την προσέλκυση επισκεπτών παίζει η εύκολη πρόσβαση στον τόπο πραγματοποίησης ενός συνεδρίου ή έκθεσης.

Τα τελευταία χρόνια, κατάλληλες για τη διεξαγωγή συνεδρίων εκτός από τις ξενοδοχειακές μονάδες, αναδεικνύονται και οι κρουαζιέρες. Η πραγματοποίηση τέτοιου είδους συνεδρίων έχει ήδη γίνει από μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες και αρκετές μεσαίες και δυναμικές επιχειρήσεις που πολύ έξυπνα εκμεταλλεύονται τις κρουαζιέρες για τα ταξίδια κινήτρων (incentives) των στελεχών τους, και τα συνέδρια τους. Τα κρουαζιερόπλοια όπως είναι γνωστό, αποτελούν υπερσύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες, κατάλληλες να φιλοξενήσουν και να ταξιδέψουν μεγάλο αριθμό επιβατών. Επιπρόσθετα, διαθέτουν πλήρως οργανωμένους επαγγελματικούς και συνεδριακούς χώρους με σύγχρονες εγκαταστάσεις, επικοινωνιακό εξοπλισμό και οπτικοακουστικά μέσα.

Στην κατηγορία του επαγγελματικού τουρισμού ανήκουν και τα ταξίδια κινήτρων, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω. Οι επιχειρήσεις ακολουθούν μια σύγχρονη πρακτική η οποία υπαγορεύεται από την ανάγκη επιβράβευσης και δραστηριοποίησης του στελεχιακού δυναμικού και των πελατών τους μέσα από ταξίδια κινήτρων (incentives). Θεωρείται ως ιδανικό κίνητρο μια απόδραση σ' έναν υπέροχο προορισμό αποτελεί ιδανικό κίνητρο για να μπορούν οι επιχειρήσεις να θέτουν και να επιτυγχάνουν νέους στόχους και είναι μια ιδανική ευκαιρία για να αναπτυχτούν καλύτερες ανθρώπινες σχέσεις. <http://www.touristiki-agera.gr/>

3.5 Τουρισμός "περιπέτειας"

Ο τουρισμός «περιπέτειας» είναι μια μορφή τουρισμού με έντονο το στοιχείο του απροσδόκητου, του άγνωστου και της έκπληξης.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Δραστηριότητες όπως η ορεινή ποδηλασία, περιπλανήσεις σε άγνωστες περιοχές, το kayak, κωπηλασία σε ορμητικούς ποταμούς, το trekking, πτήσεις με αλεξίπτωτο πλαγιάς, ανάβαση σε βράχους είναι μόνο μέρος από το τι μπορεί κανείς να επιδοθεί. Ο τουρισμός περιπέτειας συνδυάζει την άθληση και τη φυσική κατάσταση του τουρίστα, με την περιπέτεια και την πρόκληση που παρουσιάζουν οι διάφορες δραστηριότητες.

Ο τουρισμός περιπέτειας εστιάζεται κυρίως στα σπορ περιπέτειας και αφορά τη ζωή στην ύπαιθρο. Απευθύνεται σε όσους αγαπούν την περιπέτεια και θέλουν να ζήσουν το απρόβλεπτο, απέναντι στα καιρικά φαινόμενα και τη φύση. Ίσως για ορισμένους να ενέχει κινδύνους, αλλά σίγουρα για κάποιους αυξάνει την αδρεναλίνη στα ύψη, καθώς το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με τη φύση αλλά και με τις αντοχές και τα όριά του.

Τα τελευταία χρόνια οι τάσεις του τουρισμού προς νέους προορισμούς και εμπειρίες έχουν αυξήσει την ζήτηση για τον τουρισμό περιπέτειας. Σύμφωνα με έρευνα του 2012, περίπου το 42% των ταξιδιωτών από την Βόρεια, Νότια Αμερική και την Ευρώπη δήλωσαν ως κύριο σκοπό για το τελευταίο τους ταξίδι τον τουρισμό περιπέτειας. Αντίστοιχα το 2009 ο αριθμός αυτός ήταν μόλις 26% (Μελέτη για τον Τουρισμό Περιπέτειας, 2013). <http://www.travelmii.gr>

3.6 Μορφωτικός τουρισμός

Ο μορφωτικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού, στην οποία τα άτομα έχουν σαν κύριο σκοπό την εκπαίδευση και τη παρακολούθηση πολιτιστικών ή μορφωτικών εκδηλώσεων. Πολλά τουριστικά μέρη τα οποία έχουν αναπτύξει αυτή τη μορφή τουρισμού συνδυάζουν την πολιτιστική παράδοση και τα αξιοθέατα με παράλληλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες (εκμάθηση γλώσσας, σεμινάρια οικονομικού και

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

επιχειρηματικού ενδιαφέροντος κτ.λ.). Με αυτό τον τρόπο οι τουρίστες έχουν την δυνατότητα να συνδυάσουν την εκπαίδευση με ψυχαγωγικές και λοιπές μορφωτικές δραστηριότητες (επισκέψεις ιστορικών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, θεατρικές παραστάσεις κ.τ.λ.). Οι ανάγκες όμως αυτής της μορφής τουρισμού είναι ιδιαίτερα αυξημένες και συνδυάζουν την κλασική τουριστική υποδομή (ξενοδοχεία, εστιατόρια κ.τ.λ.) με την ειδική πολιτιστική υποδομή (πολιτιστικές και μορφωτικές εκδηλώσεις, βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικό προσωπικό, εκπαιδευτικά ιδρύματα κ.λ.π).

Ομαδικές εκδρομές σπουδαστών σε διάφορες χώρες, οργανώνονται επίσης για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όπου συνδυάζεται η απόκτηση γνώσεων με ταυτόχρονη ψυχική ανάταση. Ο μορφωτικός τουρισμός είναι ιδιαίτερα δημοφιλής σε ευρωπαϊκά σχολεία κυρίως στη Γαλλία και Αυστρία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επίσης ευνοεί τέτοιες πρωτοβουλίες, οι οποίες φθάνουν μέχρι τη λειτουργία "πράσινων τάξεων" ή "τάξεων κοντά στη θάλασσα", για όλους τους μαθητές από το δημοτικό ως το λύκειο. Τα τμήματα αυτά συνδυάζουν το ταξίδι, τη γνωριμία με την περιοχή που θα επισκεφθούν οι μαθητές και τη διδασκαλία.

3.7 Θαλάσσιος τουρισμός

Το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στο θαλάσσιο χώρο και στις ακτές μιας περιοχής υποδοχής τουριστών, ονομάζεται θαλάσσιος τουρισμός. Ο προορισμός του είναι η ανοιχτή θάλασσα και γι αυτό ως θαλάσσιος τουρισμός νοούνται οι κρουαζιέρες με κρουαζιερόπλοια καθώς και οι θαλάσσιες περιηγήσεις με σκάφη αναψυχής (ιστιοπλοϊκά, μηχανοκίνητα σκάφη, θαλαμηγοί κλπ.). Οι βασικές τουριστικές ανάγκες όπως διαμονή, διατροφή, ψυχαγωγία, άθληση, ικανοποιούνται εν πλω, δηλαδή ενώ ταξιδεύουν με ένα πλοίο,

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

το οποίο σ' αυτή την περίπτωση έχει τη μορφή ενός πλωτού ξενοδοχείου. (Σφακιανάκης, 2000).

Τα κύρια χαρακτηριστικά του θαλάσσιου τουρισμού είναι η θαλάσσια διαδρομή και οι τόποι προορισμού, καθώς και ο ελλιμενισμός των σκαφών και οι διάφορες συμπληρωματικές υπηρεσίες. Τα τελευταία χρόνια η ναύλωση των σκαφών αποτελεί την πιο παραγωγική και κερδοφόρα δραστηριότητα αυτού του τύπου τουρισμού, μιας και οι τουρίστες που την επιλέγουν είναι ως επί τω πλείστον άτομα υψηλής εισοδηματικής στάθμης.

Τα κέρδη από τις κρουαζιέρες είναι επίσης σημαντικά, μιας και η ζήτηση τους έχει αυξηθεί σημαντικά. Τα κρουαζιερόπλοια γίνονται όλο και μεγαλύτερα και πολυτελέστερα και έτσι εξασφαλίζουν υψηλή ποιότητα διαμονής και ψυχαγωγίας στους τουρίστες.

Μια ακόμη τάση που έχει παρατηρηθεί τελευταία είναι η ναύλωση πολυτελών θαλαμηγών, ιστιοφόρων και φουσκωτών σκαφών, με πλήρωμα ή όχι, για μίνι ιδιωτικές κρουαζιέρες.

Ο θαλάσσιος τουρισμός προσφέρει την δυνατότητα για συνδυασμό και με άλλες μορφές τουρισμού. Έτσι, για παράδειγμα το πρόγραμμα μιας κρουαζιέρας θα μπορούσε να ενταχθούν επισκέψεις σε παράκτιες περιοχές πολιτιστικού ενδιαφέροντος με επισκέψεις σε μνημεία και αξιοθέατα ή ακόμη και επισκέψεις σε τοπικές αγέρες.

Χώρες που διαθέτουν θάλασσα μπορούν να αναπτύξουν θαλάσσιο τουρισμό, από τη στιγμή που οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν και η υποδομή υφίσταται. Το πρόβλημα για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού εντοπίζεται στη δυνατότητα ύπαρξης πολλών και

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

οργανωμένων μαρίνων, οι οποίες είναι αναγκαίες για την εξυπηρέτηση των σκαφών και των επιβατών τους.

Βέβαια, για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού απαραίτητες προϋποθέσεις εκτός από τις ευνοϊκές καιρικές συνθήκες, την ύπαρξη πολλών νησιών και τις ήσυχες θάλασσες, είναι και οι σύγχρονες και άρτια εξοπλισμένες υποδομές (λιμάνια και μαρίνες) για τον ελλιμενισμό, τον ανεφοδιασμό και γενικά για την εξυπηρέτηση τόσο των σκαφών αναψυχής, όσο και των επιβατών και των πληρωμάτων τους.

<http://www.real.gr>

3.8 Ορεινός τουρισμός

Η έλλειψη χώρων πρασίνου στα μεγάλα αστικά κέντρα σε συνδυασμό με την μόλυνση της ατμόσφαιρας, την ηχορύπανση και την καθημερινή πίεση χειροτερεύουν την ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν η επιθυμία να έρθουν σε επαφή με την φύση και τις φυσικές περιοχές, όπως δάση και δασικές εκτάσεις. Στους ορεινούς χώρους γίνονται εργασίες που έχουν σχέση κύρια με την δασοκομία, την κτηνοτροφία και πολύ λιγότερο με την γεωργία. Στους χώρους όμως αυτούς υπάρχουν και πολλές άλλες δυνατότητες, που πέρα από τον τομέα της πρωτογενούς παραγωγής, δίνουν δυνατότητες και στον τομέα των υπηρεσιών κάτι που τα τελευταία χρόνια έχει αξιοποιηθεί. Έτσι δημιουργήθηκε μια νέα μορφή τουρισμού που καλείται ορεινός τουρισμός.

Σύμφωνα με τους ειδικούς, ο ορεινός τουρισμός, αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού, που εκδηλώνεται σε ορεινές περιοχές των χωρών υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών που επιθυμούν να αναπτύξουν αυτής της μορφής τουρισμό.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα πλεονεκτήματα του ορεινού τουρισμού, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες μορφές τουρισμού είναι, ότι επειδή, δεν υπάρχουν χρονικοί περιορισμοί μπορεί να ασκηθεί σε όλη τη διάρκεια του έτους και να ικανοποιήσει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και αναγκών. Οι σημαντικότερες δραστηριότητες είναι η ορειβασία, οι περιηγήσεις με ειδικά οχήματα εκτός χαραγμένων δρόμων, οι πεζοπορίες, οι αναρριχήσεις, το ορειβατικό ποδήλατο, ο αλπινισμός, οι ορεινές κατασκηνώσεις, το πέταγμα με δελταπλάνο ή παραπέντε, και άλλα (Σφακιανάκης, 2000). Το φυσικό περιβάλλον φέρνει τον άνθρωπο κοντά στο συνάνθρωπό του και βελτιώνει την κοινωνικότητά του. Ειδικές μελέτες έδειξαν, ότι το φυσικό περιβάλλον επιδρά αποτελεσματικά στην πρόωμη κοινωνικοποίηση των παιδιών, στην ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας τους.

Βέβαια απαραίτητη προϋπόθεση είναι η δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων που δένουν με το φυσικό περιβάλλον και διαθέτουν όσο το δυνατόν περισσότερους συμπληρωματικούς χώρους, όπως εστιατόρια, μπαρ, καφετέριες, αίθουσες αναψυχής, κλπ. Οι περιοχές όπου αναπτύσσονται τέτοιες δραστηριότητες, θα πρέπει να εξυπηρετούνται συγκοινωνιακά όσον το δυνατόν πληρέστερα και καλύτερα. Εξάλλου, ο ορεινός τουρισμός μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα θετικός τόσο για τις τοπικές κοινωνίες, όσο και για τον ίδιο τον επισκέπτη, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με τη φύση και να γνωρίσει τον διαφορετικό τρόπο ζωής των ανθρώπων στις περιοχές αυτές. Οι ορεινές περιοχές βρίσκονται πολλές φορές σε απομόνωση, οπότε ο τουρισμός είναι δυνατό να συμβάλει στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, σεβόμενος βέβαια τις ιδιαιτερότητες κάθε τόπου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζει τις προσπάθειες ανάπτυξης ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων που δρουν συμπληρωματικά στο εισόδημα των μόνιμων κατοίκων. Στο πλαίσιο αυτό στηρίζεται η αναπαλαίωση ή

συντήρηση ιστορικών κέντρων, η κατασκευή καταφυγίων, η αναγνώριση και χάραξη μονοπατιών. <http://www.makthes.gr>

3.9 Χιονοδρομικός τουρισμός

Οι χώρες που διαθέτουν μεγάλους ορεινούς όγκους, με αξιόλογη χλωρίδα και πανίδα, είναι κατάλληλες για να αναπτυχθούν πολλές δραστηριότητες. Οι ορεινοί όγκοι αποτελούν αξιόλογες γεωγραφικές ενότητες, οι οποίες διαδραματίζουν συχνά καθοριστικό ρόλο για τις περιφέρειες, τις χώρες και τις οικονομικές ζώνες των χωρών. Τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά τους συνεπάγονται ανεπαρκείς και υψηλού κόστους υποδομές. Τέλος, η όλο και πιο έντονη πληθυσμιακή αποψίλωση των ορεινών περιοχών και εγκατάλειψη των αγροτικών περιοχών των ορεινών όγκων επιδεινώνει το πλαίσιο δραστηριοτήτων.

Παράλληλα με τα παραπάνω μειονεκτήματα, οι ορεινοί όγκοι παρουσιάζουν και ένα σημαντικό αριθμό πλεονεκτημάτων, τα οποία μπορούν να διακριθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τη βιώσιμη αξιοποίηση και κατάλληλη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και την ανάπτυξη ενός αριθμού δραστηριοτήτων, οι οποίες ανταποκρίνονται στην ικανοποίηση των νέων αναγκών, όπως ο χιονοδρομικός τουρισμός. Ο χειμερινός τουρισμός, όπως και ο θερινός, δεν αποτελεί μια μορφή τουρισμού υπό την έννοια της ανεξαρτησίας και των ίδιων χαρακτηριστικών. Είναι απλά η ονομασία της κατηγορίας εκείνων των μορφών τουρισμού που το κοινό τους χαρακτηριστικό είναι το ότι αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Η αλματώδης άνοδος του χειμερινού τουρισμού τα τελευταία χρόνια οφείλεται στην δημιουργία πολλών χιονοδρομικών κέντρων και χώρων φιλοξενίας επισκεπτών. Σε αυτά κατά την περίοδο του χειμώνα

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

αναπτύσσονται δραστηριότητες που περιστρέφονται κυρίως γύρω από τη χιονοδρομία με την προϋπόθεση ότι υπάρχει η κατάλληλη υποδομή και ο εξοπλισμός.

Οι μορφές του χειμερινού τουρισμού είναι οι παρακάτω:

- Ο χιονοδρομικός τουρισμός
- Ο τουρισμός παραχείμασης
- Ο τουρισμός χειμερινών αθλημάτων και
- Ο αθλητικός τουρισμός των χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων.

Οι προϋποθέσεις που θεωρούνται αναγκαίες για τον Χιονοδρομικό τουρισμό είναι :

- Ικανοποιητικές συνθήκες για την άσκηση της χιονοδρομίας (υψόμετρο, ποσότητα - ποιότητα - διάρκεια της περιόδου χιόνωσης, και μορφολογία του εδάφους).
- Εγκαταστάσεις άθλησης (μηχανικοί αναβατήρες, πίστες χιονοδρομίας) και αναψυχής.
- Εγκαταστάσεις διαμονής και διημέρευσης (τουριστικά καταλύματα).
- Υποδομές πρόσβασης στους χώρους δραστηριοτήτων.
- Φυσικοί και ανθρωπογενείς πόροι του ορεινού όγκου, καθώς και των όμορων ζωνών.

Η αγορά του χιονοδρομικού τουρισμού, ως προς το μέγεθος της διαφέρει από χώρα σε χώρα. Σε χώρες της βόρειας Ευρώπης και της

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

βόρειας Αμερικής, που η διάρκεια κάλυψης των ορεινών τους περιοχών με χιόνι είναι μεγάλη, οι κάτοικοί τους είναι εξοικειωμένοι με το αντίστοιχο άθλημα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να κάνουν συχνά μικρές ή μεγάλες εκδρομές για να βρεθούν στα χιονοδρομικά κέντρα. Συνήθως αφιερώνουν τα σαββατοκύριακα τους, αλλά πολλοί από αυτούς αφιερώνουν μέρος από τις κύριες ή τις δευτερεύουσες διακοπές τους για να κάνουν χιονοδρομίες.

Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι οι τουρίστες του χιονοδρομικού τουρισμού είναι άνθρωποι νεαρής ή μέσης ηλικίας, κυρίως εύποροι, ξοδεύουν τρεις φορές περισσότερα από όσα ξοδεύει ένας μέσος τουρίστας του μαζικού τουρισμού και όσοι από αυτούς κάνουν χιονοδρομίες ξοδεύουν πολύ περισσότερα. Έχει υπολογιστεί ότι από τους επισκέπτες ενός χιονοδρομικού κέντρου, μόνο το 1/3 επιδίδεται στις χιονοδρομίες, ενώ τα 2/3 ή αγοράζουν τα υπόλοιπα προϊόντα, εκτός των χιονοδρομικών, ή απλώς το επισκέπτονται. <http://www.travelmii.gr/>

3.10 Γαστρονομικός τουρισμός

Από τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, φαίνεται ότι το 44% των ταξιδιωτών ανά τον κόσμο, θεωρούν το φαγητό ως ένα από τα πρωτεύοντα κριτήρια του τόπου που θα επισκεφθούν. Αυτός είναι και ο λόγος που ο γαστρονομικός τουρισμός, εξελίσσεται σε μια από τις δυναμικότερες τάσεις του σύγχρονου τουρισμού παγκοσμίως. Οι τουρίστες που τον επιλέγουν αυξάνονται συνεχώς ζητώντας την ευκαιρία να βιώσουν μοναδικές γαστρονομικές εμπειρίες, να δοκιμάσουν τις παραδοσιακές συνταγές του τόπου προορισμού τους αλλά και να συμμετάσχουν στον τρόπο παρασκευής και παραγωγής τους.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο σκοπός των γαστρονομικών προορισμών είναι η παροχή στους επισκέπτες τους ενός πλέγματος προϊόντων, υπηρεσιών και δραστηριοτήτων. Μια μοναδική ταξιδιωτική εμπειρία προσφέρεται στον επισκέπτη που ταξιδεύει με σκοπό τη μύηση σε διαφορετικές και ιδιαίτερες διαδρομές. Οι επισκέπτες που επιλέγουν τους γαστρονομικούς προορισμούς αποτελούν τουρίστες μέσης και ανώτερης καταναλωτικής δυνατότητας που αναζητούν την ποιότητα.

Η επαφή και η γνωριμία των επισκεπτών με την τοπική / παραδοσιακή κουζίνα και μέσω αυτής με τοπικές παραδόσεις, τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις, γεωργικές δραστηριότητες κλπ. προσδιορίζουν τον γαστρονομικό τουρισμό. Πόλο έλξης αποτελούν οι περιοχές που παράγουν προϊόντα βιολογικής παραγωγής, προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ) ή γεωγραφικής ένδειξης (ΠΓΕ).

Ο γαστρονομικός τουρισμός, μεσουρανάει στη μεσογειακή τουριστική αγορά και επιφέρει τεράστια οικονομικά οφέλη στις μεσογειακές χώρες. Η μεσογειακή διαίτα αποτελεί μόδα και επικρατεί ως σύγχρονο μοντέλο υγιεινής διατροφής και έχει χρησιμοποιηθεί πάρα πολύ από τις βασικές χώρες της λεκάνης της Μεσογείου (Ιταλία, Ισπανία), για να προσελκύσουν μεγάλο κομμάτι του γαστρονομικού τουρισμού. (www.aegeancuisine.gr)

3.11 Οινολογικός τουρισμός

Ο οινολογικός τουρισμός είναι μια υποκατηγορία του γαστρονομικού τουρισμού, με αποκλειστικό όμως κίνητρο των ταξιδιωτών αυτής της κατηγορίας την γνωριμία με τους αμπελώνες και τα παράγωγα των περιοχών που επισκέπτονται.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ανάλυση του όρου ο «Δρόμος του Κρασιού» (Route du vin) περιγράφει με τον καλύτερο τρόπο τον οινολογικό τουρισμό. Είναι μια πρόταση στον σύγχρονο περιηγητή να ακολουθήσει μια προκαθορισμένη, επιλεγμένη διαδρομή, η οποία διασχίζει τα πιο γραφικά σημεία μιας αμπελουργικής ζώνης. Του δίνει την δυνατότητα να επισκεφθεί επιλεγμένες οινοπαραγωγικές μονάδες, που συμμορφώνονται σε ορισμένες προδιαγραφές και εγγυώνται υψηλά επίπεδα φιλοξενίας.

Εκτός όμως από αυτό, έχει τη δυνατότητα στη διαδρομή αυτή να απολαύσει σημεία αρχαιολογικού, λαογραφικού, περιβαλλοντικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Είναι φανερό το ότι ένας Δρόμος Κρασιού, είναι ένα τουριστικό προϊόν, το οποίο εκμεταλλεύεται τα πάσης φύσεως «κάλλη» μιας περιοχής ή ενός συνόλου περιοχών, για να προσελκύσει επισκέπτες, συντελώντας με αυτό τον τρόπο σημαντικά στην ανάπτυξη της, και στοχεύοντας φυσικά έμμεσα στην αύξηση της κατανάλωσης του κρασιού.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο γερμανικός Δρόμος του Κρασιού, ο οποίος καλύπτει περίπου 80 χλμ. και διασχίζει 40 πόλεις και χωριά. Εκτείνεται σε 230.000 στρέμματα αμπελώνων και φιλοξενεί κάθε χρόνο περισσότερους από 600.000 επισκέπτες που σημειώνουν τουλάχιστον 2 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις. Άλλοι τουλάχιστον 5 εκατομμύρια επισκέπτες έρχονται για μόνο μια μέρα. Στη Γαλλία, στην Ιταλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία, το Λουξεμβούργο, την Αυστρία έχει αναπτυχθεί περισσότερο ή λιγότερο ο «αμπελουργικός –οινικός τουρισμός» (*Συνέδριο Οινικής Πράξης και Προβληματισμού, 2008*).

3.12 Αστικός τουρισμός

Θα μπορούσαμε να ορίσουμε τον τουρισμό πόλεων – ή City Break σύμφωνα με τον διεθνή όρο – σαν μία ανερχόμενη τάση, κυρίως ανάμεσα στους έμπειρους ταξιδιώτες. Αφορά τους ανθρώπους αυτούς που δεν επιθυμούν απλά και μόνο μια «επιφανειακή» και τυποποιημένη σχέση με τους δημοφιλείς αστικούς προορισμούς, αλλά επιδιώκουν μια βαθύτερη γνωριμία με τον πολιτισμό, την πραγματική ζωή, τον ρυθμό και τον αληθινό χαρακτήρα μιας πόλης.

Ο λόγος που ο αστικός τουρισμός είναι μια από τις ανερχόμενες τάσεις στον τουρισμό παγκοσμίως, είναι η κυρίαρχη τάση για μικρά ταξίδια όπου συχνά πλέον προτιμούνται αστικοί προορισμοί. Ζητούμενο είναι η αναζήτηση αυθεντικών εμπειριών και η πολιτιστική κληρονομιά και η αστική ιστορία χρησιμοποιούνται ως ελκυστικός παράγοντας για τους επισκέπτες.

Σε μία μελέτη της European Travel Commission για το Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, προτείνεται μια κατηγοριοποίηση σε ομάδες η οποία είναι πολύ χρήσιμη και η οποία χωρίζει τους αστικούς προορισμούς σε τέσσερις κατηγορίες: κοινότητες (villages), μικρές πόλεις (towns), μεγάλες πόλεις (cities) και μητροπόλεις (metropolis)

Το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν μπορεί να βασιστεί στα εξής στοιχεία :

- Κληρονομιά: το κυρίαρχο πολιτιστικό προϊόν είναι η πολιτιστική κληρονομιά του προορισμού (μνημεία, πολιτιστικά έργα, μουσεία, κλπ)
- Τέχνες: το κυρίαρχο πολιτιστικό προϊόν είναι οι σύγχρονες παραστατικές και εικαστικές τέχνες

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- Πολιτιστικές Βιομηχανίες: το κυρίαρχο πολιτιστικό προϊόν είναι οι πολιτιστικές βιομηχανίες (design, μόδα, κινηματογράφος, διαφήμιση, αρχιτεκτονική κ.λ.π.) <http://www.academia.edu>

3.13 Αθλητικός τουρισμός

Η χρήση του όρου αθλητικός τουρισμός άρχισε να γίνεται μετά το 1970, με σκοπό να περιγραφεί η εναλλακτική μορφή τουρισμού, η οποία συνδύαζε και την αθλητική δραστηριότητα και αυτός είναι και ο λόγος που μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να αντιμετωπίζεται ως αυτόφωτο κομμάτι της τουριστικής και της αθλητικής βιομηχανίας, αλλά και να αποκτά ακαδημαϊκή οντότητα. Έτσι ο αθλητικός τουρισμός θεωρείται σύγχρονο φαινόμενο σε αντίφαση με τη διαχρονικά στενή σχέση μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού.

Οι δύο πλέον δημοφιλείς δραστηριότητες του τουρισμού και του αθλητισμού συνδυάστηκαν έτσι ώστε να προσελκύσουν σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία. Ταυτόχρονα, οι παραγωγοί της τουριστικής βιομηχανίας, οι οποίοι ανέκαθεν αναζητούσαν νέους τομείς επέκτασης των δραστηριοτήτων τους, διέκριναν νωρίς τα οικονομικά κυρίως οφέλη του αθλητικού τουρισμού και προχώρησαν σε σημαντικές επενδύσεις.

Αυτό έχει σαν συνέπεια, ο αθλητικός τουρισμός να αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς και να έχει μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης μιας και το ενδιαφέρον που δημιουργεί σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό κύκλωμα είναι πολύ μεγάλο.

Μπορεί να ορισθεί ο αθλητικός τουρισμός σαν όλες τις μορφές ενεργητικής και παθητικής ανάμιξης σε αθλητικές δραστηριότητες, όπου

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

η συμμετοχή είναι τυχαία ή οργανωμένη και γίνεται για επαγγελματικούς ή μη λόγους, με προϋπόθεση τη μετακίνηση μακριά από τον τόπο διαμονής και εργασίας.

Βέβαια είναι φανερό ότι ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο και ευρύ φαινόμενο. Οι απαιτήσεις είναι πολύ υψηλές και για την ανάπτυξη του υπάρχει η ανάγκη για διευρυμένες υψηλής ποιότητας υποδομές σε διάφορους τομείς υποστήριξης οι οποίοι είναι το φυσικό περιβάλλον, οι υπηρεσίες, η διασκέδαση, οι μεταφορές, το τεχνητό περιβάλλον, η στέγαση, η πολιτιστική κληρονομιά, οι οργανισμοί και οι κατασκευασμένες διευκολύνσεις.

Ο αθλητικός τουρισμός παθιάζει και προσελκύει πολύ κόσμο, είναι πολυέξοδος, προσφέρει μοναδικές εμπειρίες όχι μόνο στους θεατές των γεγονότων αλλά και σε όλους τους συμμετέχοντες. Το άμεσο όφελος για ένα τόπο που διοργανώνει αγώνες φαίνεται γρήγορα και είναι σε μετρητά, ενώ το έμμεσο όφελος (το οποίο είναι και μεγαλύτερο) φαίνεται μετά από χρόνια, αφού όλο και περισσότεροι τουρίστες επισκέπτονται την περιοχή. <http://www.rethimno.gr>

3.14 Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι η παλαιότερη και επικρατέστερη μορφή μετακίνησης στην ιστορία της ανθρωπότητας, μιας και τα μέλη όλων των κοινωνιών επιζήτησαν να επικοινωνήσουν με το θείο.

Κατά συνέπεια, το θρησκευτικό ταξίδι έχει τις καταβολές του στην προσκυνηματική δραστηριότητα παλαιότερων εποχών. Το ταξίδι με θρησκευτικό χαρακτήρα αποτέλεσε από τους αρχαίους χρόνους ακόμη, ισχυρό κίνητρο που οδήγησε Έλληνες και ξένους να κατευθυνθούν σε θρησκευτικά κέντρα ανά την Ελλάδα.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί υποκατηγορία του πολιτιστικού τουρισμού, ο οποίος αξιοποιεί το θρησκευτικό στοιχείο του χώρου ή της εκδήλωσης ως πολιτιστική κληρονομιά για να δημιουργήσει τουριστικές ροές (Πολυξένη, 2008). Η ανθρώπινη μετακίνηση στο χώρο, με σκοπό την αναζήτηση του ιερού ή του θείου, αποτελεί μια ψυχολογική ανάγκη για κάθε άτομο, ανεξαρτήτως φυλής, εθνικότητας ή θρησκείας, η οποία συνεπάγεται τόσο πολιτιστικές και κοινωνικές όσο και οικονομικές συνέπειες στους διάφορους προσκυνηματικούς ή θρησκευτικούς προορισμούς.

Οι ιεροί χώροι, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, αποτελούν τόπους προορισμού για πολλούς ταξιδιώτες. Σ' αυτούς τους χώρους, όπως οι ναοί και τα μοναστήρια, οι πιστοί προσέρχονται για να επικοινωνήσουν με το θείο. Είναι μια μορφή τουρισμού που εκφράζει την επιθυμία του ατόμου να πάει σε έναν τόπο που θεωρεί ιερό επιλέγοντας συχνά και συγκεκριμένο χρόνο (π.χ. Μεγάλη Εβδομάδα, Δεκαπενταύγουστος, θρησκευτική πανήγυρη) έχοντας σαν κύριο σκοπό την επικοινωνία με το θείο ή την εκπλήρωση τάματος (Rinschede, 1992). Συχνά, οι πιστοί έκαναν μεγάλες αποστάσεις προκειμένου να λάβουν μέρος σε τελετουργίες με θρησκευτικό περιεχόμενο. Οι μετακινήσεις αυτές είναι γνωστές ως «ιεραποδημίες» (Παρτριζ, 2006). Τέτοια παραδείγματα είναι: οι αρχαίοι Έλληνες που επισκέπτονταν του Δελφούς για να ζητήσουν χρησμό από το Μαντείο του Απόλλωνα και την Επίδαυρο για να θεραπευθούν στο ναό του Ασκληπιού, όπως επίσης και οι χριστιανοί που μετέβαιναν στους Αγίους Τόπους με κάθε μέσο, για να προσκυνήσουν στον ιερό αυτό τόπο.

Το American Heritage Dictionary ορίζει το προσκύνημα (pilgrimage) ως εξής:

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- Ένα ταξίδι σε ιερό τόπο ή ναό.
- Ένα μακρύ ταξίδι ή εξερεύνηση με ηθική σημασία.
- Ένα μακρύ ταξίδι που γίνεται για θρησκευτικούς λόγους, όπως είναι η επίσκεψη ενός ιερού τόπου.

Το κίνητρο του προσκυνητή για την μετάβαση του σε κάποιο ιερό μέρος είναι θρησκευτικό, μιας και ο σκοπός του είναι η επικοινωνία με τον Θεό. Βέβαια, σήμερα, γεννιούνται πολλά ερωτηματικά γύρω από τα κίνητρα που οι άνθρωποι πραγματοποιούν ένα ταξίδι προς τον ιερό τόπο. Έτσι, διαμορφώνεται ο όρος του Θρησκευτικού Τουρίστα (Homo Touristicus Religiosus) ο οποίος αντιδιαστέλλεται με αυτόν του προσκυνητή (pilgrim) (Vukonic, 1996).

Υπάρχουν κάποια συγκεκριμένα κριτήρια, για την καλύτερη κατανόηση του θρησκευτικού τουρισμού (Nolan & Nolan, 1989) τα οποία χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες :

Το κριτήριο του χώρου του προσκυνήματος, είναι αυτό που σχετίζεται με την πρώτη κατηγορία. Είναι δηλαδή οι χώροι εκείνοι που επισκέπτονται με θρησκευτικά κίνητρα. Οι χώροι αυτοί παρουσιάζουν αποκλειστικά θρησκευτικό ενδιαφέρον ή μπορεί να είναι ναοί με ιστορική σημασία. Και βέβαια είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι οι θρησκευτικοί αυτοί χώροι που προσελκύουν προσκυνητές έχουν σχετικά μικρή αξία ως χώροι έλξης τουρισμού. Η πλειοψηφία των ατόμων που επισκέπτονται αυτούς τους χώρους, προέρχονται από τη γύρω περιοχή ή είναι ομάδες πιστών που επισκέπτονται αυτούς τους τόπους αποκλειστικά για προσκύνημα.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στην δεύτερη κατηγορία υπάρχει το κριτήριο του θρησκευτικού τόπου έλξης των τουριστών. Σε αυτήν την κατηγορία βρίσκονται θρησκευτικοί τόποι που προσελκύουν τουρίστες λόγω ύπαρξης θρησκευτικών κτηρίων με καλλιτεχνική ή μνημειακή σημασία (π.χ. Αγία Σοφία στην Κωνσταντινούπολη,).

Η Τρίτη κατηγορία αναφέρεται στις θρησκευτικές εορτές μεγάλης σπουδαιότητας, και χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Μεγάλη Εβδομάδα στην Κέρκυρα. Οι τουρίστες ακόμη και αν το βασικό κίνητρο μετακίνησης τους δεν είναι θρησκευτικό, θα συμμετάσχουν και στις εκδηλώσεις της Μεγάλης Εβδομάδας. Επομένως, οι θρησκευτικοί χρόνοι έλξης τουρισμού προσελκύουν τουρίστες με όχι αποκλειστικά το θρησκευτικό κίνητρο. <http://www.visitgreece.gr>

3.15 Ιαματικός τουρισμός – υγείας

Ο τουρισμός υγείας ο οποίος καλείται και «θεραπευτικός τουρισμός» χαρακτηρίζει μια μορφή διακοπών σε συνδυασμό με την παροχή ενός ευρύτερου φάσματος ιατρικών υπηρεσιών και την ευεξία. Δύο είναι οι κύριες μορφές του τουρισμού υγείας: α) ο «ιατρικός τουρισμός» που απευθύνεται σε τουρίστες – ασθενείς που κάνουν χρήση συνήθως εξειδικευμένων υπηρεσιών ιατρικής παρακολούθησης και θεραπείας, και β) ο «τουρισμός ευεξίας» που απευθύνεται σε τουρίστες που επιθυμούν να εμπλουτίσουν τις διακοπές τους με υπηρεσίες βελτίωσης ή διατήρησης της υγείας τους (SPA, θαλασσοθεραπεία, υδροθεραπεία κλπ.).

Στην δεύτερη μορφή εντάσσεται και ο παραδοσιακός «ιαματικός τουρισμός» (θερμαλισμός). Η παραδοσιακή λουτροθεραπεία πήρε τη μορφή του Ιαματικού Τουρισμού και απευθύνεται όχι μόνο σε ασθενείς-

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

τουρίστες αλλά και στους συνοδούς τους, καθώς και σε άτομα υγιή, που επιθυμούν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με υπηρεσίες πρόληψης, διατήρησης ή βελτίωσης της υγείας τους μέσω προγραμμάτων ολικής αναζωογόνησης και χαλάρωσης σε σωματικό, πνευματικό και συναισθηματικό επίπεδο. Είναι μια δραστηριότητα η οποία δίνει στον επισκέπτη την δυνατότητα, σε ένα ποικίλο και υγιεινό φυσικό περιβάλλον, αισθητικά ωραίο και ασφαλές, να φροντίζει για την προσωπική του υγεία, ενώ παράλληλα, στον τον ελεύθερο χρόνο του, να ασχοληθεί και με άλλες υγιεινές συνήθειες και ευχάριστες δραστηριότητες.

Η χρήση των ιαματικών πηγών και η ευεργετική τους δράση για την ανθρώπινη υγεία ξεκινά ουσιαστικά από την αρχαία Ελλάδα και τους Ομηρικούς χρόνους. Η λουτροθεραπεία, σύμφωνα με τη φιλοσοφία των αρχαίων Ελλήνων, κατείχε κεντρικό ρόλο όχι μόνο στην προσωπική ζωή του αρχαίου Έλληνα, ανεξάρτητα από την κοινωνική του θέση, αλλά και στην ίδια την κοινωνική ζωή της αρχαίας Ελλάδας, αφού οι πηγές τους χάριζαν τα θεϊκά δώρα της υγείας, της ευεξίας, της ομορφιάς και του σθένους. <http://www.healthpages.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

4.1 Κύριοι παράγοντες ανάπτυξης τουρισμού

Η ανάπτυξη του τουρισμού έχει μια αλματώδη ανάπτυξη από την δεκαετία του 50 και μετά και οι αποτελεί πλέον ένα οικονομικό τομέα που επηρεάζει άμεσα τις χώρες όπου αναπτύσσεται. Ο κύριοι παράγοντες στους οποίους οφείλεται αυτή η τεράστια ανάπτυξη του τουρισμού είναι οι εξής: (Τσάρτας, 1996).

- Οικονομικοί και δημογραφικοί παράγοντες.
- Η προώθηση του τουρισμού εξαρτάται από την πολιτική των εταιριών τουρισμού, των κρατών και των οργανώσεων του κλάδου.
- Ο τουρισμός είναι ένα κοινωνικό αγαθό την σύγχρονης εποχής.
- Η παράλληλη ανάπτυξη του «κοινωνικού κράτους» με την αύξηση του ελεύθερου χρόνου στις αναπτυγμένες χώρες.
- Η ανάπτυξη των μαζικών μεταφορικών μέσων.
- Οργανωμένος τουρισμός: «δημοκρατικοποίηση» του δικαιώματος στον τουρισμό.
- Ο τουρισμός έχει γίνει ένα καταναλωτικό προϊόν που περιλαμβάνει διαφοροποίηση τιμών και εξειδίκευση υπηρεσιών.
- Η σταθερότητα (πολιτική και οικονομική) στις αναπτυγμένες χώρες.
- Στη μεταπολεμική περίοδο αναπτύσσονται καταναλωτικά πρότυπα στα οποία ανταποκρίνεται ο τουρισμός.

4.2 Ιστορία του Ελληνικού τουρισμού

Η Ελλάδα ήταν ένα γνωστός προορισμός για τους Ευρωπαίους ακόμη και πριν την σημερινή μορφή του τουρισμού. Ακόμα και κατά την διάρκεια των Ναπολεόντειων πολέμων που τα περισσότερα μέρη της Ευρώπης ήταν απροσπέλαστα, οι Βρετανοί επιστήμονες θεωρούσαν επιβεβλημένο να ταξιδέψουν στην χώρα μας σαν μέρος του Grand tour. Επίσης όσοι ασχολούνταν με κλασσικές σπουδές και μελετούσαν τα γραπτά των αρχαίων ιστορικών και φιλοσόφων θεωρούσαν επιβεβλημένο ένα εκπαιδευτικό ταξίδι στην Ελλάδα, για να μπορέσουν να δουν από κοντά περιοχές με ιδιαίτερη ιστορική και αρχαιολογική αξία, όπως η Ολυμπία ή οι Δελφοί.

Το διάστημα που ακολούθησε την ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους (1821-1930) πολλοί Ευρωπαίοι επιχειρηματίες και διπλωμάτες επισπεύτηκαν την χώρα μας. Η πρόοδος και η εξέλιξη του ελληνικού τουρισμού βοηθήθηκε πολύ και από την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων (1896) προσελκύοντας πολλούς τουρίστες και δημιουργώντας πολλές καινούργιες ξενοδοχειακές μονάδες σε μεγάλες πόλεις και θέρετρα της χώρας. Ταυτόχρονα άγνωστα μέχρι εκείνη την εποχή επαγγέλματα για την παροχή υπηρεσιών στον τουρισμό όπως ταξιδιωτικοί πράκτορες ή διευθυντικά στελέχη ξενοδοχείων εμφανίστηκαν. Η τουριστική ανάπτυξη βέβαια στηρίχθηκε κυρίως σε Έλληνες και ξένους επιχειρηματίες αλλά και Έλληνες της διασποράς που επένδυσαν στην τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας χτίζοντας ξενοδοχεία σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, μιας και δεν υπήρχε επίσημη κρατική συμμετοχή. (Δρίτσας 2003).

Βέβαια τα ακριβότερα και καλύτερα ξενοδοχεία της Αθήνας άρχισαν να χτίζονται μετά το 1929 με την εφαρμογή του Ν. 4377, που αποτέλεσε

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

σημαντικό σταθμό στην ανάπτυξη του τουρισμού γιατί έδωσε μεγάλη σημασία στη βελτίωση των ξενοδοχειακών παροχών. Στην ανάπτυξη αυτή βοήθησαν και οι βραχυπρόθεσμες οικονομικές διευκολύνσεις υπό τη μορφή δανείων και επιδοτήσεων, που δόθηκαν από τις ελληνικές Τράπεζες σε πελάτες τους, για τη δημιουργία ξενοδοχειακών καταλυμάτων σε διάφορες περιοχές της ελληνικής περιφέρειας εκτός της Αθήνας.

Η εύκολη πρόσβαση των τουριστών με αυτοκίνητο ή με σιδηρόδρομο σε κάποιους προορισμούς βοήθησε πολύ στην τουριστική ανάπτυξη τους, όπως για παράδειγμα η Μακεδονία που με επίκεντρο τη Θεσσαλονίκη που είχε δυνατότητες προσέγγισης με το σιδηροδρομικό δίκτυο μετά την απελευθέρωσή της το 1913, είχε σημαντική τουριστική ανάπτυξη. Ένας ακόμη κλάδος του τουρισμού με σημαντική ανάπτυξη ήταν και ο ιαματικός τουρισμός γιατί είχε τακτικούς πελάτες που επισκέπτονταν τις περιοχές που διέθεταν ιαματικές πηγές για λόγους υγείας.

Όμως ο μεσογειακός τουρισμός του ήλιου και της θάλασσας δεν είχε αναπτυχθεί ακόμα κάτι που αποδεικνύεται από την έλλειψη ξενοδοχείων σε παραλιακές περιοχές. (Δρίτσας 2003).

Η ίδρυση του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού από την Κυβέρνηση Βενιζέλου το 1929 αποτελεί ένα σημαντικό σταθμό την πορεία του Ελληνικού τουρισμού. Είχε προηγηθεί το 1914 η δημιουργία της διεύθυνσης «Ξένων και Εκθέσεων» του ΥΠΕΘΟ και από το 1929 έως το 1936 οι δύο υπηρεσίες λειτούργησαν παράλληλα.

Ο Ε.Ο.Τ. έθεσε τις βάσεις του σύγχρονου τουρισμού, έχοντας στελεχωθεί με αξιόλογα άτομα που σαν βάση μια συγκροτημένη πολιτική τέθηκαν επικεφαλής και παρήγαγαν σημαντικό έργο. Θεσπίστηκαν οι πρώτες

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

τεχνικές προδιαγραφές των ξενοδοχείων και κατασκευάστηκαν περίπτερα δίπλα σε αρχαιολογικούς χώρους ενώ ταυτόχρονα οργανώθηκαν τα πρώτα διαφημιστικά προγράμματα και εκδόθηκαν έντυπα και αφίσες σε δύο ξένες γλώσσες.

Το Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού είναι η δημόσια υπηρεσία που δημιουργήθηκε μετά την κατάργηση του Ε.Ο.Τ. από το καθεστώς Ι. Μετάξά το 1936. Το Υφυπουργείο αυτό θεωρούσε ως απαραίτητη προϋπόθεση για οποιαδήποτε τουριστική ανάπτυξη την καλλιέργεια τουριστικής συνείδησης την οποία και έθεσα σαν βασικό στόχο μαζί με την οργάνωση του τουρισμού στο εσωτερικό και την προβολή της χώρας στο εξωτερικό.

Ο παγκόσμιος πόλεμος όμως και ο εμφύλιος δημιούργησαν πολλές δυσκολίες στην συνέχιση του έργου της τουριστικής προβολής που είχε ξεκινήσει ο Ε.Ο.Τ. Αυτό φαίνεται αν συγκρίνει κανείς την τουριστική κίνηση της προπολεμικής περιόδου που είχε μια συνεχή αύξηση από το 1925 με 22.500 αφίξεις αλλοδαπών τουριστών έως το 1938, οπότε σημειώθηκε αριθμός ρεκόρ 153.632 αφίξεων (μέση ετήσια αύξηση 10.000 άτομα) ή ετήσιο ποσοστό 50%. Ο ίδιος αριθμός αφίξεων παρουσιάστηκε ξανά το 1954, δεκαέξι χρόνια μετά δηλαδή.

Το 1950 η Ελλάδα ήταν μια χώρα που είχε σχεδόν καταστραφεί και έτσι η ηγεσία του τουρισμού αποφάσισε την επανίδρυση του Ε.Ο.Τ., τον οποίο έκανε την μόνη δημόσια υπηρεσία για τον τουρισμό, με σκοπό την τουριστική ανασυγκρότηση της χώρας και την προσέλκυση αλλοδαπών τουριστών.

Ο Ε.Ο.Τ. άρχισε να εφαρμόζει ειδικά προγράμματα διαφημιστικής καμπάνιας στο εξωτερικό με πολύ μεγάλη επιτυχία ενώ ταυτόχρονα

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

κατασκεύασε εκατοντάδες πρότυπες τουριστικές εγκαταστάσεις όπως ξενοδοχεία, οδικοί σταθμοί, εστιατόρια, οργανωμένες ακτές, κάμπινγκ κ.α. Επίσης, ανέπτυξε τον τουρισμό στα νησιά, ακόμη και με την έκδοση δεκάδων αφισών με εικαστικό περιεχόμενο (Σπ. Βασιλείου, Γ. Μόραλης) που πρόβαλαν τόσο τα νησιά μας όσο και την ηπειρωτική Ελλάδα.

Όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα την αύξηση κατά 16 φορές περίπου του αριθμού των ετήσιων αφίξεων αλλοδαπών τουριστών (από 68.000 αφίξεις το 1951 σε 1.130.00 το 1966), τα επόμενα 15 χρόνια. Την δεκαετία 1970-80, συνεχίστηκε η ανοδική πορεία του ελληνικού τουρισμού κάτι που είχε σαν αποτέλεσμα και την σημαντική αύξηση των ξενοδοχειακών υποδομών, από 57.000 κλίνες σε ξενοδοχεία όλων των τάξεων που είχαμε το 1961 έφτασαν το 1980 στις 286.000 κλίνες. Σε αυτό συνέβαλε και η δημιουργία μικρού ή μεσαίου μεγέθους ξενοδοχειακών μονάδων που αναγέρθηκαν συχνά με δάνεια.

Μετά το 1980 οι επιδοτήσεις που άρχισαν να δίνονται μέσω του αναπτυξιακού νόμου, συνέχισαν την ανέγερση νέων τουριστικών κτινών και μάλιστα, σε πολλές περιοχές της χώρας ραγδαία αναπτυσσόμενες, το κράτος συνέχιζε να επιδοτεί κλίνες χωρίς πολλές φορές να έχει κατασκευάσει τα αναγκαία έργα υποδομής (περίπτωση βόρειας Κρήτης).

Το 1985 η πολιτική ηγεσία της χώρας θέλοντας να αξιοποιήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας, επιδίωξε την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού και την απεξάρτηση από το μαζικό τουρισμό. Για το σκοπό αυτό εξήγγειλε μια τουριστική πολιτική προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της ποιότητας του τουριστικού μας προϊόντος. Η πολιτική αυτή ισχύει μέχρι και σήμερα με ελάχιστες παραλλαγές και υπαγορεύθηκε κυρίως από το γεγονός ότι με την πάροδο του χρόνου είχε μειωθεί ο ρόλος του «πολιτισμού» γενικά ως ειδικής και

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ελκυστικής διάστασης της χώρας με αποτέλεσμα η Ελλάδα να περιοριστεί σχεδόν αποκλειστικά σε προορισμό ήλιου-θάλασσας αλλά βέβαια με πολύ πιο έντονο ανταγωνισμό και από τις αναδυόμενες τότε νέες τουριστικές αγορές της Ν.Α. Ασίας και της Αφρικής.

Βέβαια εκτός από την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού πέραν του μαζικού τουρισμού τέθηκαν και άλλοι επί μέρους στόχοι, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και η καλύτερη κατανομή στο χώρο των τουριστικών δραστηριοτήτων.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια στο δημόσιο φορέα του τουρισμού έχουν επέλθει πολλές αλλαγές. Το Υπουργείο Τουρισμού το οποίο συστάθηκε το 1988, καταργήθηκε το 1991, επανιδρύθηκε το 1993 για να καταργηθεί πάλι το 1996 και να ιδρυθεί εκ νέου το 2004. Παράλληλα, ο Ε.Ο.Τ. παραμένει μέχρι σήμερα αλλά με σημαντικά μειωμένες αρμοδιότητες σε σχέση με το παρελθόν.

4.3 Παράγοντες ανάπτυξης ελληνικού τουρισμού

Μια μακροπρόθεσμα δυναμική και ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη προϋποθέτει τόσο τους απαραίτητους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους όσο και τις υποδομές, υπηρεσίες και ανθρώπινο δυναμικό. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν διαθέτει όλα τα παραπάνω. Οι ουσιαστικοί παράγοντες που διαμόρφωσαν σταδιακά τα χαρακτηριστικά του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης της χώρας στην περίοδο μετά το 1950 είναι οι κάτωθι: (Τσάρτας, 2000)

1. Το πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης που άρχισε να εφαρμόζεται στη μεταπολεμική περίοδο και παραμένει κυρίαρχο ως σήμερα, είναι ένας καθοριστικός παράγοντας με ευρύτατες επιπτώσεις στη γενικότερη ανάπτυξη της χώρας. Η ανάπτυξη των υποδομών και των υπηρεσιών του

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

οργανωμένου μαζικού τουρισμού της θερινής κυρίως περιόδου, είναι οι κυρίως στόχοι του προτύπου αυτού και οι παράγοντες διαμόρφωσης του και αντίστοιχα του τουριστικού προϊόντος της χώρας είναι οι εξής:

- Η εδραίωση στην ευρύτερη «αγορά» των μεσογειακών χωρών της Ελλάδας
- Μονοσήμαντη ζήτηση αλλοδαπών τουριστών
- Εξάρτηση πολλών περιοχών από τον οργανωμένο τουρισμό της θερινής περιόδου
- Η σταδιακή υιοθέτηση ενός προτύπου ανάπτυξης το οποίο αφορά τον τουρισμό διακοπών
- Υποτυπώδης ανάπτυξη και χρονική υστέρηση εξειδικευμένων τουριστικών προϊόντων

2. Το υπαρκτό θεσμικό πλαίσιο του σχεδιασμού της οργάνωσης και της λειτουργίας του τουρισμού όσο και η επίσημη κρατική πολιτική και η εφαρμογή της στα ζητήματα που σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη σχετίζονται με τον παράγοντα αυτό. Ειδικότερα:

- Ελλείψεις και αδυναμίες του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας του τουρισμού
- Πολιτική και στρατηγικός σχεδιασμός για την τουριστική ανάπτυξη

3. Οργάνωση υποδομών και υπηρεσιών του τουριστικού τομέα.
Ειδικότερα :

- Ελλείψεις υποδομών και υπηρεσιών οι οποίες συγκροτούν τον τουριστικό τομέα της Ελλάδας

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- Αδυναμίες οργάνωσης εκσυγχρονισμού των τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών της χώρας

4. Χωρική συγκέντρωση και περιβαλλοντικές διαστάσεις της τουριστικής ανάπτυξης. Αναλυτικότερα:

- Χαρακτηριστικά χωρικής συγκέντρωσης της τουριστικής ανάπτυξης: ανισομέρειες και υποβάθμιση
- Αειφορική τουριστική ανάπτυξη: οι περιβαλλοντικές διαστάσεις ενός σύγχρονου προτύπου ανάπτυξης
- Υστερήσεις και αδυναμίες στην εκπαίδευση, την έρευνα και την επιστημονική ανάλυση του τουρισμού. Αναλυτικότερα:
- Τουριστική εκπαίδευση: ανεπάρκειες με βάση τα διεθνή δεδομένα και τις ανάγκες ανάπτυξης και λειτουργίας του τουρισμού στη χώρα
- Έρευνα και επιστημονική ανάλυση του τουρισμού: υστερήσεις και αδυναμίες

5. Πολιτικές προβολής του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Αναλυτικότερα:

- Μάρκετινγκ του ελληνικού τουρισμού: μεγάλες θεσμικές και οργανωτικές αδυναμίες
- Διαφήμιση: αρκετές θετικές προσπάθειες αλλά και σημαντικές ελλείψεις.

4.4 Η ανάπτυξη του διεθνούς και ευρωπαϊκού τουρισμού

Ένας από τους δυναμικότερα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας, τόσο σε απόλυτους όσο και σε σχετικούς όρους είναι αναμφισβήτητα ο τουρισμός. Συντελεί καθοριστικά στη συνολική οικονομική ανάπτυξη των χωρών και όντας κυρίαρχη δραστηριότητα σε πολλές χώρες, έχει αξιόλογες πολλαπλασιαστικές επιδράσεις πάρα πολλούς τομείς της οικονομίας. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει επισημανθεί μια πολύ σημαντική αύξηση, η οποία έχει συνδεθεί και με την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, μιας και η συμβολή του στην άνοδο του επιπέδου διαβίωσης των τουριστικά ανεπτυγμένων περιοχών και, συνακόλουθα, στην ευημερία των πολιτών είναι πολύ σημαντική. Τέσσερις είναι οι βασικοί παράγοντες που επιδρούν καθοριστικά και μάλιστα πολύ περισσότερο μετά το 1960, στην πολύ μεγάλη αυτή ανάπτυξη :

1. Η καθιέρωση στις ανεπτυγμένες χώρες του θεσμού του κοινωνικού κράτους με την κατοχύρωση του δικαιώματος ετήσιας άδειας, την πραγματοποίηση προγραμμάτων κοινωνικού τουρισμού και άλλες κοινωνικές παροχές.
2. Την αλματώδη ανάπτυξη και οργάνωση των tour operators με την διοχέτευση στο τουριστικό κοινό προσιτών από άποψη κόστους πακέτων.
3. Την επικράτηση του ταξιδιού διακοπών ως κοινωνικού προτύπου που υποδεικνύει κοινωνική άνοδο.
4. Την καθιέρωση του τουρισμού ως ένας κλάδος που μπορεί να συμβάλλει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη των υποανάπτυκτων χωρών αλλά και όσων αναπτυσσόμενων ή αναπτυγμένων χωρών έχουν τους

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ανάλογους τουριστικούς πόρους από τους οικονομολόγους των διεθνών οργανισμών.

Η ταυτόχρονη εξέλιξη των μέσων μαζικής μεταφοράς και της τεχνολογίας με την ευρεία χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών, βοήθησαν πολύ στην εξέλιξη του τουρισμού γιατί δόθηκε η δυνατότητα της εξοικονόμησης χρόνου τον οποίο μπορεί κανείς να διαθέσει σε όποιες δραστηριότητες θέλει συμπεριλαμβανομένων και των ταξιδιών.

Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες έχουν σαν βασική πηγή εισοδήματος τους τον τουρισμό, μιας και σε παγκόσμια κλίμακα ο επιχειρηματικός όγκος του τουρισμού ενδεχομένως ξεπερνά αυτόν των εξαγωγών πετρελαίου, ειδών διατροφής και αυτοκινήτων. Επομένως η αύξηση του τουρισμού επιφέρει πολυποίκιλα οφέλη και στον τομέα της απασχόλησης μιας και συνδέεται άμεσα με πολλούς άλλους τομείς της οικονομίας και της παραγωγής.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού έχει δώσει για την περίοδο 1950-2009 ενδεικτικά κάποιους αριθμούς οι οποίοι δείχνουν το μέγεθος της συμβολής του τουρισμού στην παγκόσμια οικονομία:

- Η αύξηση του αριθμού των διεθνών τουριστικών αφίξεων είναι της τάξης του 6,5% κατ' έτος από το 1952 ως το 2005 και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των ταξιδιωτών να εκτοξευτεί από τα 25 στα 806 εκατομμύρια.
- Οι αφίξεις αυτές δημιούργησαν μια αύξηση του εισοδήματος που ήταν πολύ μεγάλη και σε ορισμένες περιπτώσεις έφτασε ακόμη και το 11,2% για την περίοδο αυτή, φτάνοντας την παγκόσμια οικονομία το 2005. στα 680 δις δολάρια.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- Ως το 1950, οι 15 κορυφαίοι προορισμοί απορροφούσαν το 88% των παγκόσμιων αφίξεων, με το ποσοστό να μειώνεται στο 75% για το 1970 και στο 57% για το 2005, με αποτέλεσμα την πιο ομοιόμορφη κατανομή των οφελών του παγκόσμιου τουρισμού, συμπεριλαμβανομένων πλέον και νέων προορισμών, πολλοί εκ των οποίων βρίσκονται στις αναπτυσσόμενες χώρες.
- Η αύξηση των παγκόσμιων αφίξεων άγγιξε το 4,6% το 2006 σε σχέση με το προηγούμενο έτος μιας και έφτασε τα 842 εκατομμύρια.
- Το 2007 είναι το τέταρτο συνεχόμενο έτος σταθερής αύξησης της παγκόσμιας τουριστικής βιομηχανίας, η οποία δεν επηρεάζεται σημαντικά από τις ποικίλες κρίσεις που ενδεχομένως προκύπτουν.

Το 2008, η αύξηση ήταν της τάξης του 2% με τις διεθνείς αφίξεις τουριστών να φτάνουν τα 924 εκατ., δηλαδή κατά 16 εκατ. περισσότερα από το 2007. Βέβαια η αύξηση αυτή είναι αποτέλεσμα των μεγάλων ποσοστών του πρώτου εξαμήνου του έτους, πριν την κατάρρευση των χρηματοοικονομικών αγορών, γιατί το δεύτερο εξάμηνο η τουριστική ζήτηση μειώθηκε σημαντικά με την οικονομική κρίση, την αύξηση των τιμών των προϊόντων και του πετρελαίου, αλλά και τις μεγάλες διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Το δεύτερο εξάμηνο οι διεθνείς αφίξεις τουριστών είτε έμειναν στάσιμες είτε παρουσίασαν αρνητικό πρόσημο για κάθε έναν από τους τελευταίους έξι μήνες του 2008. Τελικά, η αύξηση 5% μεταξύ Ιανουαρίου και Ιουνίου 2008 μετατράπηκε σε πτώση 1% στο δεύτερο εξάμηνο. Ο τουρισμός βέβαια αντιστάθηκε αρχικά στην οικονομική ύφεση καλύτερα από άλλους οικονομικούς τομείς, όπως οι κατασκευές, το real estate ή η αυτοκινητοβιομηχανία, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν επηρεάστηκε από τις δυσμενείς οικονομικές εξελίξεις.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Συνολικά, στο τέλος του 2008, εκτός από την Ευρώπη, η οποία είχε μια στασιμότητα στις αφίξεις όλες οι περιοχές ήταν θετικές και ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε την Νικαράγουα, την Ονδούρα, την Δημοκρατία της Κορέας, Παναμάς, Ουρουγουάη, Μακάο (Κίνα), την Ινδονησία, το Μαρόκο και την Τουρκία. Αυτό βέβαια δεν αλλάζει την αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης μόνο κατά 2%, έναντι του 6,1% της προηγούμενης χρονιάς, που όπως προαναφέρθηκε οφείλετε στην αρνητική επίδραση της οικονομικής κρίσης στην τουριστική ζήτηση.

Η μείωση αυτή συνεχίστηκε και το 2009 γιατί οι αφίξεις τουριστών παγκοσμίως έφτασαν τα 880 εκατ., μια μείωση 4,3 %. δηλαδή 39 εκατ. λιγότερα από τις αφίξεις του 2008.

Τα αρνητικά αποτελέσματα των 3 πρώτων τριμήνων του 2009 (-10%, -7% και -2% αντίστοιχα), έφεραν την μείωση αυτή, παρότι στο τελευταίο τρίμηνο υπήρξε μια μικρή βελτίωση (+2%) σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008.

Η αρνητική αυτή ανάπτυξη που ξεκίνησε από τον Σεπτέμβριο του 2008 συνεχίστηκε για 14 μήνες. Το πρώτο εξάμηνο ήταν δύσκολο για όλους τους προορισμούς και ειδικά για την Ευρώπη (-10%), παρότι η Ασία και η Μέση Ανατολή ήταν περιοχές που σημείωσαν τη μεγαλύτερη ανάκαμψη με θετικά αποτελέσματα το 2ο εξάμηνο του 2009.

Εκτός από την Αφρική, όπου τα νούμερα των διεθνών αφίξεων σημείωσαν αύξηση 3%, όλες οι περιοχές παρουσίασαν μείωση στο σύνολο του έτους. Τα χειρότερα αποτελέσματα παρουσιάζουν η Ευρώπη (-5,6%), η Μέση Ανατολή (-5,4%) και η Αμερική (-4,7%). (Πηγή: *UNWTO World Tourism Barometer, Απρίλιος 2010*)

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Το 2010 σημειώθηκε μια αύξηση 6,6 % με τις αφίξεις τουριστών παγκοσμίως να φτάνουν τα 940 εκατ., 58 εκατ. περισσότερες σε σχέση με τις αφίξεις του 2009.

Τα θετικά αποτελέσματα που παρουσίασαν όλες οι περιοχές κατά τη διάρκεια του έτους, έφεραν την αύξηση αυτή. Πιο συγκεκριμένα, η Μέση Ανατολή παρουσίασε τη μεγαλύτερη αύξηση στα νούμερα των διεθνών αφίξεων (+14%). Ακολουθούν Ασία (+12,7%), Αφρική (+7%), Αμερική (+6,5%) και Ευρώπη (+3,3%). (Πηγή: *UNWTO World Tourism Barometer, Απρίλιος 2011*)

Το 2011 σημειώθηκε μια αύξηση 4,6% με τις αφίξεις τουριστών παγκοσμίως να φτάνουν τα 983 εκατ., 43 εκατ. περισσότερες σε σχέση με τις αφίξεις του 2010.

Η αύξηση αυτή οφείλεται στα θετικά αποτελέσματα που παρουσίασαν οι περισσότερες περιοχές κατά τη διάρκεια του έτους. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρώπη παρουσίασε τη μεγαλύτερη αύξηση στα νούμερα των διεθνών αφίξεων (+6,2%). Ακολουθούν Ασία (+6,1%), Αμερική (+3,9%) και Αφρική (+0,4%), με την περιοχή της Μέσης Ανατολής να παρουσιάζει μείωση των διεθνών αφίξεων (-7%). (Πηγή: *UNWTO World Tourism Barometer, Ιούλιος 2012*)

Ο ετήσιος μέσος ρυθμός ανάπτυξης των διεθνών τουριστικών αφίξεων που προβλέπεται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού είναι της τάξης του 4,1% με ορίζοντα το 2020. Κάτι που δείχνει ότι αναμένεται οι διεθνείς αφίξεις ως τότε να ξεπεράσουν το 1,5 δις ταξιδιωτών. **OK**

Ο 21ου αιώνας είναι ο αιώνας στον οποίο οι προκλήσεις που θα κληθεί να αντιμετωπίσει ο παγκόσμιος τουρισμός είναι πολύ μεγάλες. Όπως κάθε ζωντανό κομμάτι της παγκόσμιας οικονομίας που έρχεται

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

αντιμέτωπο με τη διαρκώς εξελισσόμενη διεθνή πραγματικότητα έτσι και ο παγκόσμιος τουρισμός θα έρθει αντιμέτωπος με προκλήσεις που σχετίζονται με τη βιώσιμη και ισόρροπη ανάπτυξη, την αντιμετώπιση των ανισοτήτων σε ζητήματα πλούτου και ευκαιριών αλλά και την ορθή κατανομή και διαχείριση των υπαρχόντων φυσικών πόρων.

4.5 Οι τουριστικές επιχειρήσεις

Η τουριστική βιομηχανία ή αλλιώς ο τουριστικός τομέας ορίζεται ως το σύνολο των οικονομικών μονάδων, οι οποίες, στα πλαίσια του κοινωνικού καταμερισμού των έργων, έχουν σαν κύριο αντικείμενο εργασιών τους την παραγωγή τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, συνδυάζοντας τους συντελεστές παραγωγής, με σκοπό κυρίως το κέρδος. Αυτός περιλαμβάνει μια ευρύτατη γκάμα επιχειρήσεων και οργανισμών που μαζί με τους άλλους τουριστικούς πόρους (θέλγητρα, μουσεία, υποδομές κ.ο.κ.) συναπαρτίζουν την τουριστική προσφορά.

Αυτό που επίσης πρέπει να τονισθεί είναι ότι οι τουριστικές επιχειρήσεις δεν προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες μόνο στους τουρίστες, και αυτό γίνεται φανερό αν σκεφτεί κανείς ότι επιχειρήσεις που ανήκουν στον τουριστικό τομέα όπως τα ξενοδοχεία, μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες όπως λ.χ. διανυκτερεύσεις, δεξιώσεις, συνέδρια και σε πρόσωπα που δεν είναι τουρίστες. Το ίδιο και περισσότερο αφορά επιχειρήσεις που δεν ανήκουν αποκλειστικά στον τουριστικό τομέα, όπως είναι λ.χ. οι επιχειρήσεις μεταφορών, εστίασης κ.λ.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια αναφορά στις τις θετικές και τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού στην οικονομία και την κοινωνία τόσο στον ελληνικό όσο και διεθνή χώρο. Οι χώρες που έχουν τις δυνατότητες να παρέχουν υπηρεσίες τουρισμού τον θεωρούν σαν ένα κομμάτι της βιομηχανίας τους που συμμετέχει σε σημαντικό βαθμό στον καθορισμό του Α.Ε.Π και αποτελεί σημαντικό οικονομικό και πολιτιστικό στοιχείο τους.

5.2 Επιπτώσεις του τουρισμού

Ο όρος «τουριστική βιομηχανία» δεν έχει δοθεί τυχαία μιας διεθνώς αποτελεί μια από τις βασικές μορφές οικονομικής δραστηριότητας, και αυτό φαίνεται ενδεικτικά και από τα διαγράμματα με τα στατιστικά στοιχεία που παρατίθενται στα πιο κάτω κεφάλαια, τόσο στην χώρα μας όσο και παγκόσμια. Ο τουρισμός συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία εισοδήματος και απασχόλησης στον καθαρά τουριστικό τομέα με ποσοστό που φτάνει στο 8 % για τη χώρα μας και λίγο λιγότερο σε παγκόσμιο επίπεδο. Σε αυτά όμως τα ποσοστά θα πρέπει να συνυπολογίσει κανείς και τα ποσοστά που προέρχονται από τους τομείς υποστήριξης αλλά και όλους τους τομείς της οικονομίας που ευνοούνται από τις συναλλαγές που προκύπτουν από τις τουριστικές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα να είναι ακόμη πιο φανερή η σημασία του τουριστικού τομέα.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Για την καλύτερη κατανόηση της σημασίας του τουρισμού θα μπορούσε κανείς να χρησιμοποιήσει σαν παράδειγμα την δημιουργία μιας νέας τουριστικής μονάδας που έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ακόμη και από το ξεκίνημα της κατασκευής της, όπου απασχολούνται άτομα και εμπλέκονται επιχειρήσεις που ανήκουν στον ευρύτερο κατασκευαστικό τομέα. Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η απασχόληση και δημιουργούνται νέα εισοδήματα (μισθοί, τόκοι, ενοίκια και επιχειρηματικά κέρδη) για απασχολούμενους δεκάδων κλάδων της οικονομίας. Και βέβαια όλες αυτές οι ευνοϊκές επιδράσεις συνεχίζονται όταν αρχίσει και λειτουργεί η συγκεκριμένη τουριστική μονάδα, με την προμήθεια πάσης φύσεως υλικών αγαθών και υπηρεσιών αλλά και την πρόσληψη ανθρώπινου δυναμικού. Έχουμε έτσι έναν πολλαπλασιαστή τουριστικού εισοδήματος , σαν αποτέλεσμα της εκ νέου ζήτησης και πρόσθετες ευκαιρίες δημιουργίας απασχόλησης και εισοδήματος.

5.3 Θετικές οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού

Οι επιπτώσεις του τουρισμού στην οικονομία είναι πολλές και οι περισσότερες θετικές όπως:

- α) αύξηση του εισοδήματος
- β) δημιουργία πρόσθετης απασχόλησης
- γ) περιφερειακή ανάπτυξη
- δ) δημιουργία και βελτίωση έργων υποδομής
- ε) αυξημένη εισροή ξένου συναλλάγματος

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

α. Αύξηση εισοδήματος

Η αύξηση του εθνικού εισοδήματος είναι η φυσική συνέπεια των επενδύσεων που αφορούν τον τουρισμό είτε αυτές είναι άμεσες όπως η δημιουργία μιας ξενοδοχειακής μονάδας από το χτίσιμο της έως και την λειτουργία της αλλά και έμμεσες όπως η δημιουργία υποδομών στήριξης των τουριστικών επιχειρήσεων δηλαδή για παράδειγμα αεροδρόμια ή λιμάνια. Από αυτό γίνεται φανερό πόσο σημαντική οικονομική δραστηριότητα είναι ο τουρισμός και πόσο συντελεί στην ευημερία των λαών με την αύξηση του εισοδήματος τους, κάτι που ισχύει και σε πολλές περιοχές της χώρας μας.

β. Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας

Ο τουριστικός τομέας, από τους σημαντικότερους τομείς προσφοράς υπηρεσιών, και παρότι είναι ένας εποχιακός τομέας απασχόλησης, συμβάλλει πολύ σημαντικά στη μείωση της ανεργίας, με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, οι οποίες μάλιστα δεν μπορούν να υποκατασταθούν με μηχανήματα. Στην Ελλάδα υπάρχουν κάποιες μελέτες που δείχνουν ότι τα άτομα που απασχολούνται στον ευρύτερο τουριστικό τομέα φτάνουν το 1 εκατομμύριο, αν και οι επίσημοι υπολογισμοί μιλάνε για 500.000 περίπου χιλιάδες άτομα.

γ. Περιφερειακή ανάπτυξη

Η τουριστική δραστηριότητα βοηθάει σημαντικά στην άμβλυνση της διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στο κέντρο και στην περιφέρεια σε σχέση με την οικονομία, με την μείωση της αδικίας αυτής σε βάρος της επαρχίας.

Σε χώρες όπως η δική μας που η μεγαλύτερη οικονομική δραστηριότητα εντοπίζεται κυρίως στην πρωτεύουσα και στις περιοχές γύρω από αυτήν,

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

με το 60% του ΑΕΠ της χώρας να παράγεται στην ευρύτερη περιοχή της, ο τουρισμός, από τη φύση του, ευνοεί την περιφερειακή ανάπτυξη.

Η πολύτιμη αρχαιολογική και πολιτιστική μας κληρονομιά αλλά και το φυσικό κάλλος της χώρας μας που είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, είναι σχεδόν ισομερώς κατανομημένα σε όλη την ελληνική επικράτεια. Έτσι είναι στο χέρι των τοπικών κυρίως, παραγόντων να αξιοποιήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής μέσα από κατάλληλους χειρισμούς, δημιουργώντας πρόσθετες ευκαιρίες απασχόλησης και μειώνοντας δραστικά την ερήμωση της ελληνικής υπαίθρου.

δ. Δημιουργία και βελτίωση των έργων υποδομής

Κοινωνικό κεφάλαιο αποκαλούνται τα πάσης φύσεως κεφαλαιουχικά αγαθά του οικονομικού συστήματος που βοηθούν στην εθνική παραγωγή και αφορούν σε όλη την οικονομία. Σ' αυτά περιλαμβάνονται όλα τα έργα που βοηθούν τη συγκοινωνία, όπως αεροδρόμια, λιμάνια, αυτοκινητόδρομοι, αλλά και τα έργα τηλεπικοινωνιών, υδροδότησης, αποχέτευσης, κ.α. Οι επενδύσεις που γίνονται από τους κρατικούς φορείς, οι οποίοι κάνουν συνήθως αυτά τα έργα, βοηθούν στην καλύτερη και οικονομικότερη διεξαγωγή των οικονομικών δραστηριοτήτων και επομένως και του τουρισμού. Παρότι δεν αφορούν άμεσα και δεν επηρεάζονται από την κάθε μια τουριστική επιχείρηση, οι επιδράσεις τους στην οικονομία είναι ευνοϊκές και γι αυτό και ονομάζονται «εξωτερικές οικονομίες».

Έτσι δημιουργούνται και παράπλευρες θετικές επιπτώσεις, μιας βοηθούνται και οι υπόλοιποι τομείς και ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η δημιουργία μιας μαρίνας σε ένα παραθαλάσσιο τουριστικό τόπο, που θα

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

βοηθήσει και την τοπική αλιεία. Έτσι γίνεται κατανοητός ο σημαντικός ρόλος του τουρισμού στον τομέα της οικονομίας, γιατί αποτελεί ισχυρό παράγοντα δημιουργίας αυτών των επενδύσεων.

ε. Βελτίωση του ισοζυγίου των πληρωμών

Υπολογίζεται ότι για το 2006, οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον εισερχόμενο τουρισμό, που είναι πολύ σημαντικές στη χώρα μας, έφτασαν στα 12 περίπου δισ. Δολάρια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την κάλυψη ενός τμήματος του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου (πληρωμές και εισπράξεις για εισαγόμενα και εξαγόμενα εμπορεύματα). Σε περίπτωση που δεν γινόταν αυτό, θα έπρεπε είτε να μειωθούν οι εισαγωγές και να αυξηθούν οι εξαγωγές, κάτι όμως που δεν είναι εύθικτο στην χώρα μας, μιας και οι ελληνικές εξαγωγές είναι μόλις 20% περίπου της αξίας των εισαγωγών και είναι από τις χαμηλότερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε να οδηγηθούμε σε εξωτερικό δανεισμό, με τις γνωστές συνέπειες της εξάρτησης της χώρας μας από τους δανειστές και τη μεταβίβαση των χρεών στις επερχόμενες γενεές.

Βέβαια, οι καθαρές αυτές συναλλαγματικές εισπράξεις από τον τουρισμό μειώνονται τα τελευταία χρόνια λόγω του ότι όλο πιο πολλοί Έλληνες μεταβαίνουν στο εξωτερικό ως τουρίστες, αλλά αυτό θα αναφερθεί και πιο κάτω στο κομμάτι των διαρροών.

5.4 Δυσμενείς Οικονομικές Επιπτώσεις

Παρότι οι επιπτώσεις του τουρισμού είναι πολλές και θετικές, δεν μπορεί κανείς να πει ότι δεν υπάρχουν και αρνητικές και οι σημαντικότερες είναι οι :

- α) Κίνδυνος από την υπερβολική εξάρτηση από τον τουρισμό
- β) Διαρροές εισοδημάτων σε άλλες περιοχές και χώρες

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- γ) Εποχιακές διακυμάνσεις (χρονική υπερσυγκέντρωση)
- δ) Περιφερειακές ανισότητες (χωρική υπερσυγκέντρωση)
- ε) Άνοδος των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών
- στ) Αναντιστοιχία ανάπτυξης ιδιωτικού - δημόσιου τομέα.

α. Κίνδυνος από την υπερβολική εξάρτηση από τον τουρισμό (τουριστική μονοκαλλιέργεια)

Οι κίνδυνοι που ενέχονται από οποιαδήποτε εκδήλωση του ανθρώπινου βίου η οποία είναι υπερβολική και μονομερώς προσηλωμένη σε ορισμένο τύπο δραστηριότητας, είναι πάρα πολλοί και ιδιαίτερα όταν πρόκειται για την οικονομία. Αυτό συμβαίνει και όταν ο τουρισμός κυριαρχεί ως μονοκαλλιέργεια ενός συγκεκριμένου είδους παραγωγής, με αποτέλεσμα οι τουριστικοί προορισμοί που βασίζονται αποκλειστικά σε αυτόν να κινδυνεύουν.

Οι πολιτικές και οικονομικές επιρροές, ως γνωστό, έχουν αντίκτυπο στον τουρισμό και για παράδειγμα ένας πόλεμος ή μια τρομοκρατική ενέργεια, αλλά ακόμη και η οικονομική ύφεση μιας χώρας προέλευσης των τουριστών έχει επίπτωση στις τουριστικές εισπράξεις. Οι παραπάνω κίνδυνοι είναι υπαρκτοί και για τη χώρα μας λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζει με γειτονικές χώρες, όπως για παραδείγματα η μείωση στο ελάχιστο των αφίξεων τουριστών από τις ΗΠΑ στην Ελλάδα όταν εκδόθηκε ταξιδιωτική οδηγία από την κυβέρνησή τους μετά από την τρομοκρατική ενέργεια σε κάποιο πλοίο με τουρίστες το 1985.

Τα ίδια μπορεί να συμβούν σε περίπτωση οικονομικής κρίσεως στις χώρες προέλευσης των τουριστών, δεδομένου ότι οι τουριστικές δαπάνες θεωρούνται κάτι το περιττό, που μειώνεται δραστικά σε περίπτωση μείωσης ή ακόμη και πρόβλεψης μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Επειδή όμως δεν υπάρχουν άμεσα μέτρα για την μείωση των παραπάνω κινδύνων, ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης τους είναι η παράλληλη ανάπτυξη, εκτός από τον τουρισμό, και των άλλων κλάδων της οικονομίας, όπου αυτό είναι δυνατόν, καθώς επίσης και η προβολή του τουριστικού προϊόντος σε πολλές χώρες, που θα εξασφαλίσει την διαφοροποίηση της πελατείας.

β. Διαρροές εισοδημάτων σε άλλες περιοχές και χώρες

Οι δαπάνες που πραγματοποιούν οι τουρίστες σε μια περιοχή, όταν διαρρέουν σε άλλες περιοχές ή σε άλλες χώρες μειώνουν τα οικονομικά οφέληματα της συγκεκριμένης περιοχής ή χώρας. Έτσι για παράδειγμα η δημιουργία ενός ξενοδοχείου, το οποίο από τη κατασκευή του μέχρι τη λειτουργία του χρησιμοποιεί παραγωγικούς πόρους από άλλες περιοχές, έχει μηδενική λειτουργική ωφέλεια για την τοπική κοινωνία. Κατά συνέπεια, οι βλαπτικές επιδράσεις στον κοινωνικό περίγυρο και στο φυσικό περιβάλλον, είναι αυτό που θα της απομείνει και έτσι θα δημιουργηθεί ένα αρνητικό κλίμα στον ντόπιο πληθυσμό. Η Κορσική και η Γκάμπια αναφέρονται ως παραδείγματα από τους Φοσέ και Λορενζί (1985), όπου οι ντόπιοι από το μεγάλο μερίδιο της τουριστικής ανάπτυξης, που έγινε μέσω πολυεθνικών ομίλων τουρισμού, απολάμβαναν μερικά ψίχουλα.

Σημαντικό είναι να επισημανθεί ότι και οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τις δαπάνες των ξένων τουριστών που έρχονται στην Ελλάδα δεν είναι καθαρές και αυτό οφείλεται κυρίως στους δύο πιο κάτω λόγους:

Πρώτον, οι ξένες επιχειρήσεις, όπως οι tour operators και οι αεροπορικές εταιρείες εισπράττουν ένα σημαντικό μέρος των δαπανών αυτών ως έσοδα.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Δεύτερον, οι ξένοι τουρίστες δαπανούν ένα σημαντικό μέρος των χρημάτων τους σε εισαγόμενα προϊόντα, ακόμη και σε εισαγόμενα φαγητά και ποτά.

Για να κατανοήσουμε τα πιο πάνω μπορούμε να πάρουμε για παράδειγμα έναν Άγγλο τουρίστα που θα έρθει στην Κρήτη για διακοπές, αγοράζοντας από την πατρίδα του ένα τουριστικό πακέτο που μπορεί να στοιχίζει 1.000 περίπου ευρώ, για μια παραμονή σε ένα ξενοδοχείο για δεκαπέντε ημέρες. Αυτός μπορεί να ξοδέψει και άλλα 500 ευρώ κατά την παραμονή του στην Κρήτη αλλά από τα 1.500 ευρώ αυτά, μόνο ένα μέρος αφορά καθαρή εισροή συναλλάγματος. Πρώτον το πακέτο των 1.000 ευρώ που αγόρασε συνήθως περιλαμβάνει μέσα και την μεταφορά του στην Ελλάδα και την διαμονή του και την διατροφή του, αλλά από αυτά δεν πληρώνονται όλα σε ελληνικές επιχειρήσεις. Συνήθως μόνο η διαμονή και η διατροφή αποτελούν συναλλαγματικές εισπράξεις για τη χώρα μας. Και τα υπόλοιπα είναι αντίστοιχα κέρδη του αγγλικού τουριστικού οργανισμού, ο οποίος συνέθεσε και πούλησε το πακέτο. Με άλλα λόγια από τα 1.000 ευρώ ίσως τα 300 ευρώ αποτελούν δαπάνες και αντίστοιχα κέρδη του γερμανικού. Και από τα υπόλοιπα όμως έξοδα του, δηλαδή τα 500 ευρώ, πολλά μπορεί να αφορούν προϊόντα ή ακόμη και υπηρεσίες αλλοδαπής προέλευσης. Κατά συνέπεια υπάρχουν διαρροές στα χρήματα που ξοδεύουν οι ξένοι επισκέπτες στη χώρα μας.

Ο υπολογισμός των διαρροών αυτών οι οποίες προέρχονται από τις τουριστικές καταναλώσεις ή επενδύσεις δεν είναι καθόλου εύκολος. Οι διαρροές χάνονται μέσα στους πολύπλοκους λογαριασμούς των εθνικών λογαριασμών που παρακολουθούν τις διατομεακές σχέσεις (συστήματα εισροών - εκροών) καθώς και τις εξωτερικές συναλλαγές - πληρωμές (ισοζύγιο πληρωμών). Σύμφωνα με ένα πρόχειρο υπολογισμό που έγινε

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

το 1988, περίπου το 30% του εισαγόμενου συναλλάγματος διέρρεε στο εξωτερικό (Σχίζας, 1998).

γ. Εποχικές διακυμάνσεις (Χρονική υπερσυγκέντρωση)

Η εικόνα ενός νησιού που το χειμώνα μοιάζει εγκαταλελειμμένο ενώ το καλοκαίρι είναι γεμάτο ζωή, είναι μια πολύ συνηθισμένη εικόνα για τα νησιά μας. Αυτή όμως η άνοδος και η παύση των ρυθμών της ζωής, έχει άσχημα οικονομικά αποτελέσματα, μια και μένουν πολλοί άνθρωποι χωρίς απασχόληση, αλλά και πολλές κοινωνικές επιπτώσεις, γι αυτό και δεν θεωρείται μόνιμη δραστηριότητα, η απασχόληση στον τουριστικό τομέα.

Υπάρχει όμως και το πρόβλημα της αδρανοποίησης ή υπολειτουργίας των περισσότερων επιχειρήσεων που ασχολούνται με τον τουρισμό, εκτός από τα προβλήματα εποχικής ανεργίας που δημιουργούνται στη χώρα μας για εκατοντάδες χιλιάδες άτομα, σοβαρότερο πρόβλημα αποτελεί η για τους περισσότερους μήνες του έτους. Αυτό είναι κάτι που συναντιέται εντονότερα στους κλασικούς παραθεριστικούς προορισμούς.

Η έντονη αυτή εποχικότητα αποτυπώνεται στατιστικώς με το γεγονός ότι το 75% των διανυκτερεύσεων κατά το 1992 έγιναν τους 5 μήνες της αιχμής. Στην Ελλάδα για την εξυπηρέτηση της τουριστικής ζήτησης έχουν δημιουργηθεί περίπου 40.000 επιχειρήσεις: ξενοδοχεία και μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, όπως αυτοαποκαλούνται οι επιχειρήσεις ενοικιαζόμενων δωματίων, με περισσότερες από 1.000.000 κλίνες, 4.000 πρακτορεία ταξιδίων και απροσδιόριστος αριθμός δεκάδων χιλιάδων επιχειρήσεων που βασίζονται στον τουρισμό (μονάδες εστίασης, αναψυχής, εμπορίου, προσφοράς συμπληρωματικών υπηρεσιών, όπως γραφεία ενοικιάσεων αυτοκινήτων κλπ). Όμως τα περισσότερα από αυτά

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

λειτουργούν περίπου μισό χρόνο και από αυτό το διάστημα λειτουργίας, 3-4 το πολύ μήνες μόνο σε πλήρη απασχόληση.

Παρότι όμως οι επιχειρήσεις αυτές είτε κλείνουν είτε υπολειτουργούν, το μισό χρόνο, απολύοντας το πλεονάζον προσωπικό, συνεχίζουν να δαπανούν σημαντικά ποσά για συντήρηση, φύλαξη των εγκαταστάσεων καθώς και, σε ορισμένες περιπτώσεις, μισθοδοσία του απαραίτητου προσωπικού όπως υπεύθυνος κρατήσεων, λογιστές κλπ. Στα παραπάνω πρέπει να συνυπολογιστούν αποσβέσεις, τόκοι δανείων και άλλα έξοδα (καλούμενα σταθερά έξοδα σε αντιπαραβολή με τα μεταβλητά) άσχετα με το αν η επιχείρηση λειτουργεί.

Έτσι, οι τουριστικές επιχειρήσεις που λειτουργούν εποχιακά, πρέπει να φροντίσουν ώστε στο μικρό χρονικό διάστημα που λειτουργούν όχι μόνο να αποκομίσουν όλα τα έξοδα της χρονιάς και να περισσεύει και κέρδος. Έχουν ακόμη να αντιμετωπίσουν και τον εγχώριο και διεθνή ανταγωνισμό αλλά και τους μεγάλους τουριστικούς οργανισμούς (tour operators), ώστε να μπορέσουν να επιβιώσουν και να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις που έχουν, κυρίως σε τράπεζες.

Παρότι το πρόβλημα της εποχικότητας στον τουρισμό είναι από τα σημαντικότερα που αντιμετωπίζει η τουριστική οικονομία της χώρας μας. Και κάποια ριζική λύση δεν υπάρχει μια και ο τουρισμός αποτελεί κατεξοχήν δραστηριότητα που υπόκειται σε διακυμάνσεις με την εναλλαγή των εποχών του έτους, υπάρχει η δυνατότητα με συντονισμένες δράσεις από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς να επιτευχθεί μια καλύτερη διασπορά μέσα στο χρόνο της τουριστικής ζήτησης. Σε αυτή τη λύση σημαντικό παράγοντα μπορεί να παίξει η δημιουργία ή ενίσχυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ιδίως στην επαρχία, και η προβολή τους.

δ) Περιφερειακές ανισότητες (χωρική υπερσυγκέντρωση)

εκτός όμως από τον παράγοντα εποχικότητα στον τουρισμό υπάρχει και ο παράγοντας προορισμός, διότι ο τουρίστας δείχνει και μια ιδιαίτερη προτίμηση πολλές φορές για ορισμένες περιοχές. Έτσι για, παράδειγμα ορισμένοι τουριστικοί προορισμοί όπως η Μύκονος, κυριολεκτικά κατακλύζονται από κόσμο το καλοκαίρι, ενώ άλλοι τόποι αγνοούνται.

Υπάρχει μια εκτίμηση της Ορνιθολογικής Εταιρείας (1994) σύμφωνα με την οποία το 90% του τουριστικού ρεύματος κατευθύνεται στις παραθαλάσσιες περιοχές. Αυτός είναι και ο λόγος που περισσότερο από το 60% των συνολικών κλινών της χώρας μας συγκεντρώνεται σε έξι περιοχές της Ελλάδας: την Αττική, την Κ. Μακεδονία, την Β. Κρήτη, τη Ρόδο, την Κω και την Κέρκυρα (1992). Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να δημιουργούνται ανισότητες στην κατανομή του εθνικού εισοδήματος, κατά περιφέρειες, πέρα από τα προφανή κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Τα ικανοποιητικά εισοδήματα που έχουν για παράδειγμα οι Κυκλάδες τις κατατάσσουν στις ανώτερες θέσεις στις στατιστικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί περιφερειακών ανισοτήτων, σε αντίθεση με περιοχές της Στερεάς Ελλάδας ή της Θράκης.

Και εδώ σαν λύση στο πρόβλημα μπορεί να αποτελέσει η προβολή νέων τουριστικών προορισμών αλλά και η δημιουργία νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

ε) Άνοδος των τιμών (πληθωρισμός)

η αύξηση των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών, αλλά και η άνοδος της αξίας της γης, είναι αποτέλεσμα της αυξημένης ζήτησης σε σχέση με την προσφορά, κάτι που όμως έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, και ιδιαίτερα αυτών που δεν επωφελούνται άμεσα από τον τουρισμό.

στ) Αναντιστοιχία ανάπτυξης ιδιωτικού - δημόσιου τομέα

Εκτός από τις φυσικές ομορφιές και την πολιτιστική παράδοση, στην τουριστική προσφορά σημαντικό ρόλο παίζουν και οι εγκαταστάσεις τουριστικής ανωδομής και υποδομής. Οι ιδιωτικοί φορείς αναλαμβάνουν τα έργα της δημιουργίας τουριστικής ανωδομής, που αφορούν κατά κύριο λόγο ιδιωτικές τουριστικές επενδύσεις. Το κράτος από την άλλη μεριά αναλαμβάνει την τουριστική υποδομή με την κατασκευή αεροδρομίων λιμανιών και δρόμων, για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστικών εγκαταστάσεων.

Η ιδιωτική πρωτοβουλία όμως έχει ένα μεγάλο πλεονέκτημα απέναντι στον κρατικό μηχανισμό και αυτό είναι η ευελιξία της στην κατασκευή εγκαταστάσεων, κάτι που φέρνει την χώρα μας απέναντι σε ένα μεγάλο πρόβλημα. Της δημιουργίας, υπερπολυτελών πολλές φορές, εγκαταστάσεων που όμως δεν μπορούν να υποστηριχθούν από τα ανάλογα έργα υποδομής. Είναι κοινό μυστικό η κατάσταση που επικρατεί στα λιμάνια και τα αεροδρόμια της χώρας, αλλά και η ανεπάρκεια των υπόλοιπων εγκαταστάσεων που θα κάνουν τη διαμονή και διακίνηση του τουρίστα άνετη και ακίνδυνη. Δεν είναι λίγες οι φορές που ένας τουρίστας χρειάζεται λιγότερο χρόνο για να πάει από τον τόπο διαμονής του σε κάποιο αεροδρόμιο της χώρας μας, από ότι να πάει από το αεροδρόμιο στην τουριστική μονάδα που θα καταλύσει, λόγω της ανεπάρκειας του οδικού δικτύου της χώρας μας.

Βέβαια αυτή η αναντιστοιχία επικρατεί κατά κόρον στη χώρα μας και όχι μόνο στον τουρισμό. Στη χώρα μας πρώτα χτίζουμε, συνήθως παράνομα, και μετά φροντίζουμε για το πλήθος των ενεργειών, εγκαταστάσεων και καταστάσεων που χαρακτηρίζουν μια καλά οργανωμένη, πολεοδομικά και χωροταξικά άρτια κοινωνία.

5.5 Κοινωνικές Επιπτώσεις Του Τουρισμού

Η τουριστική δραστηριότητα επιφέρει αναμφίβολα οικονομικά πλεονεκτήματα αλλά θα ήταν λάθος να μην επισημανθούν και οι δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στην κοινωνία όσο και στο περιβάλλον από την δραστηριότητα αυτή.

Η έκταση αυτού του φαινομένου στα πρώτα χρόνια άνθησης του τουρισμού, δεν είχε λάβει τις σημερινές υπερμεγέθεις διαστάσεις. Αν συγκρίνει κανείς τις αφίξεις του 1950 που έφταναν τα 25 εκατομμύρια με τις αφίξεις στις μέρες μας που ξεπερνούν το μισό δισεκατομμύριο ετησίως, μπορεί να καταλάβει την αφθονία της τουριστικής παραγωγικής μηχανής. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι υπάρχει και η επόμενη ημέρα, και αυτή η αλόγιστη ανάπτυξη έχει και δυσμενείς επιπτώσεις που θα αναφερθούν πιο κάτω.

5.5.1 Ευμενείς Κοινωνικές Επιπτώσεις

Ο τουρισμός, με την δυνατότητα προσφοράς εργασίας και εισοδήματος σε αναρίθμητες οικογένειες και επιχειρήσεις, έχει συντελέσει στη συγκράτηση της διαρροής πληθυσμού σε πολλές περιοχές, και της αναζωογόνησης της περιφέρειας. Αυτό είναι πολύ σημαντικό για απομακρυσμένες περιοχές και δη παραμεθόριες και άγονες και δεν είναι λίγες οι περιοχές όπως το Μέτσοβο για παράδειγμα που έχουν αναβιώσει στην κυριολεξία χάρη στον τουρισμό και ιδιαίτερα τον εγχώριο.

Η οικονομική όμως ανάπτυξη, που επιφέρει ο τουρισμός, δεν μειώνει μόνο την ανεργία αλλά βοηθάει και στη μείωση των παθολογικών κοινωνικών φαινομένων που οφείλονται σ' αυτήν, όπως μετανάστευση, ψυχοπαθολογικά προβλήματα, ναρκωτικά κλπ.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Μια άλλη ευμενείς επιδράσεις του τουρισμού, είναι και η προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης των λαών, με τις συνεχείς επαφές των κατοίκων των τουριστικών τόπων με τους επισκέπτες που προέρχονται από άλλες περιοχές.

5.5.2 Δυσμενείς Κοινωνικές Επιπτώσεις

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς τις δυσμενείς κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις λόγω του τουρισμού. Φαινόμενα όπως η αυξημένη εγκληματικότητα, η πορνεία, η διάδοση σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων (AIDS), τα ναρκωτικά, η χαλάρωση των ηθών και της οικογενειακής συνοχής είναι μερικές από τις συνέπειες αυτές.

5.6 Επιπτώσεις του Τουρισμού στο Περιβάλλον

Όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν επιδράσεις, θετικές ή αρνητικές στο περιβάλλον, φυσικό και ανθρωπογενές. Όμως οι οικονομικές δραστηριότητες που χρησιμοποιούν σπάνιους και σε πολλές περιπτώσεις μη ανανεώσιμους πόρους, στην παραγωγή και στην κατανάλωση, έχουν συνήθως δυσμενή αντίκτυπο. Σε αυτού του είδους τις δραστηριότητες ανήκουν και πολλές δραστηριότητες του τουρισμού. Ο τουρίστας καταναλώνει αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται από τουριστικές και όχι μόνο επιχειρήσεις, που για την κατασκευή τους και την λειτουργία τους, χρησιμοποιούν συντελεστές παραγωγής όπως το έδαφος, η εργασία και το κεφάλαιο, που βρίσκονται σε σπανιότητα. Έτσι ο τουρίστας καταναλώνει υπηρεσίες μεταφοράς, διανυκτέρευσης, εστίασης και πάσης φύσεως διασκέδασης. Για την καλύτερη κατανόηση των παραπάνω μπορούμε να αναφερθούμε παράδειγμα, στην

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

χρησιμοποίηση μεταφορικών μέσων από έναν τουρίστα και τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει αυτό στο περιβάλλον οι οποίες είναι :

- Η μείωση των εκτάσεων εδάφους που χρησιμοποιούνται για τις πάσης φύσεως εγκαταστάσεις των υπηρεσιών μεταφοράς (αεροδρόμια, δρόμοι, λιμάνια, σιδηρόδρομοι).
- Η εξάντληση μη ανανεώσιμων, συνήθως, πόρων για καύσιμα. Ο μαζικός τουρισμός συνήθως μετακινείται με αεροπλάνα τα οποία χρησιμοποιούν προϊόντα πετρελαίου, μια μη ανανεώσιμη πηγή ενέργειας. Να επισημάνουμε εδώ ότι αναφερόμαστε στην άμεση κατανάλωση ενέργειας και όχι στις ποσότητες ενέργειας και άλλων σπανιζόντων πόρων που απαιτούνται για την κατασκευή και συντήρηση όλων των απαιτούμενων εγκαταστάσεων και μεταφορικών μέσων.
- Η πάσης φύσεως ρύπανση, όπως η ηχορύπανση, από τη δημιουργία και κυρίως τη λειτουργία των εγκαταστάσεων και μέσων μεταφοράς.

Όλες οι τουριστικές δραστηριότητες έχουν ανάλογες επιπτώσεις στο περιβάλλον, αλλά όλη αυτή η υποβάθμιση του περιβάλλοντος δεν έγινε αντιληπτή παρά μόνο τις τελευταίες δεκαετίες. Οι δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον από τη διαδικασία παραγωγής και κατανάλωσης τουριστικών υπηρεσιών έχουν παρατηρηθεί από το τέλος του 19^{ου} αιώνα. Αλλά η μετάβαση από τα χρόνια που τα τουριστικά ταξίδια ήταν για λίγους και εκλεκτούς, στις μέρες μας που οι αφίξεις φτάνουν το ένα δισεκατομμύριο το έτος, σύμφωνα με υπολογισμούς του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, τότε δε χρειάζεται και πολύ φαντασία για να καταλάβουμε τις δυσμενείς συνέπειες στο περιβάλλον.

Όμως, δεν υπάρχουν μόνο αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από τον τουρισμό. Η άνοδος λόγου χάριν του βιοτικού επιπέδου και η

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

προσπάθεια βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος έχουν οδηγήσει σε παρεμβάσεις, ιδίως σε αρχαιολογικούς τόπους και μνημεία που είχαν ως συνέπεια τη διάσωσή τους από τη φθορά και την ολική καταστροφή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

6.1 Εισαγωγή

Μέσα από το κεφάλαιο αυτό θα γίνει παρουσίαση των βασικών στατιστικών στοιχείων του τουρισμού τόσο στην Ελλάδα, αλλά και στον διεθνή χώρο.

6.2 Βασικά στατιστικά στοιχεία με μια γρήγορη ματιά

Σε διεθνή επίπεδο

- ο τουρισμός θα αποτελέσει το 3,6% του συνολικού παγκόσμιου προϊόντος
- το 8,6% της παγκόσμιας απασχόλησης
- το 3,8% της παγκόσμιας κατανάλωσης
- το 9,5% των παγκόσμιων επενδύσεων
- Στα 5 τρις δολάρια αποτιμάται η βιομηχανία του τουρισμού
- Ως το 2020 πάνω από 1,6 δις άνθρωποι θα ταξιδέψουν

Στην Ελλάδα

- συνδράμει το 18% ΑΕΠ
- προσφέρει 800.000 θέσεις εργασίας
- παράγει 39,8 δις και αναμένεται να αυξηθούν στα 78δις ως το 2017

- Μπορεί να συνδράμει σε ακόμη 220.000 νέες θέσεις

6.3 Η Σημασία του Τουρισμού στην Ελλάδα το 2012

Η συμβολή της τουριστικής οικονομίας το 2012 στο ΑΕΠ της Ελλάδας φτάνει το 16,4%, ενώ η συνολική απασχόληση στην τουριστική οικονομία (688.800 θέσεις εργασίας) αντιστοιχεί στο 18,3% των απασχολουμένων.

Συγκρινόμενος σε παγκόσμιο επίπεδο, ο ελληνικός τουρισμός καταγράφει ικανοποιητικές επιδόσεις. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (WTO), η Ελλάδα το 2012 ήταν 17η σε επίπεδο διεθνών αφίξεων και 23η σε επίπεδο εσόδων. Επίσης, σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (WEF) το 2013, η χώρα μας καταλαμβάνει την 32η θέση μεταξύ 140 χωρών στο Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας, ενώ στο Γενικό Δείκτη Ανταγωνιστικότητας καταλαμβάνει μόλις την 96η.

Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν ότι ο ελληνικός τουρισμός είναι ένας από τους ελάχιστους τομείς της εθνικής οικονομίας, ο οποίος είναι ανταγωνιστικός σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Βασικά Μεγέθη του Ελληνικού Τουρισμού 2012

Συμμετοχή στο ΑΕΠ	16,4% [WTTC]
Συμμετοχή στην απασχόληση	18,3% της συνολικής απασχόλησης [WTTC]
Συνολική Απασχόληση	688.800 [WTTC]
Έσοδα	10,4 δις. € (συμπεριλαμβανομένων των εισπράξεων κρουαζιέρας) [ΤτΕ]
Αφίξεις Αλλοδαπών	16,9 εκατ. (συμπεριλαμβανομένων των αφίξεων κρουαζιέρας)
Μέση κατά κεφαλή δαπάνη	616 €(συμπεριλαμβανομένων των ποσών κρουαζιέρας)
Μερίδιο Αγοράς	1,5% Παγκόσμια, 2,9% Ευρώπη
Εποχικότητα	56% των αφίξεων αλλοδαπών πραγματοποιείται Ιούλιο - Αύγουστο - Σεπτέμβριο
Συγκέντρωση Προσφοράς	66% των ξενοδοχειακών κλινών συγκεντρώνονται σε 4 περιοχές της Ελλάδας [ΞΕΕ]
Ξενοδοχειακή Υποδομή	9.670 ξενοδοχεία / 771.271 κλίνες [ΞΕΕ]
Τop 5 αγορές	Γερμανία (2.108.787), Ην. Βασίλειο (1.920.794), ΠΓΔΜ (1.300.000), Γαλλία (977.376), Ρωσία (874.787) [ΤτΕ]
Τop 5 αεροδρόμια (σε αφίξεις αλλοδαπών)	Αθήνα (2.651.062), Ηράκλειο (2.067.475), Ρόδος (1.593.298), Θεσσαλονίκη (901.573), Κέρκυρα (824.000) [ΕΛ.ΣΤΑΤ.]

Επιδόσεις 2012

Δείκτες Απόδοσης 2012	Ανταγωνιστές				
	Ισπανία	Κύπρος	Τουρκία	Αίγυπτος	Κροατία
Κατάταξη - Διεθνείς Αφίξεις	4η	κάτω από την 50η	6η	22η	26η
Κατάταξη - Έσοδα	2η	κάτω από την 50η	12η	32η	33η
Διεθνείς Αφίξεις 2012 (εκατ.)	57,7	2,5	35,7	11,2	10,4
% μεταβολή αφίξεων 2000 - 2012	24,4%	-7,4%	271,9%	119,6%	96,2%
Έσοδα - 2012 δις USD	55,9	2,6	25,7	9,9	8,8
% μεταβολή εσόδων 2000-2012	86,3%	36,8%	238,2%	130,2%	214,3%
Μέση κατά κεφαλή Δαπάνη ανά ταξίδι σε USD	969	1.040	720	884	846
Μερίδιο αγοράς παγκόσμια σε Αφίξεις	5,6%	0,2%	3,4%	1,1%	1,0%
Μερίδιο αγοράς παγκόσμια σε Έσοδα	5,2%	0,2%	2,4%	0,9%	0,8%

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

6.4 Τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές

Η σημασία του τουρισμού για την ελληνική οικονομία και κοινωνία είναι ιδιαίτερα μεγάλη. Τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι ο ελληνικός τουρισμός είναι ένας από τους ελάχιστους τομείς της εθνικής οικονομίας, ο οποίος είναι ανταγωνιστικός σε παγκόσμιο επίπεδο.

6.4.1 Κατάταξη του ελληνικού τουρισμού

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζουμε την κατάταξη του ελληνικού τουρισμού στις διεθνείς αφίξεις και την σειρά στον κόσμο και την Ευρώπη.

Πίνακας

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΒΑΣΙΣΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ, 2000-2012			
RANKING OF GREEK TOURISM BASED ON INTERNATIONAL TOURIST ARRIVALS, 2000-2012			
Έτος Year	Διεθνείς αφίξεις* (εκατ.) International arrivals* (ml.)	Σειρά κατάταξης - Κόσμος World Ranking	Σειρά κατάταξης - Ευρώπη Rank in Europe
2000	12,4	12	8
2001	13,0	12	8
2002	12,6	15	10
2003	12,5	14	9
2004	11,7	18	12
2005	14,4	17	11
2006	15,2	17	11
2007	16,2	16	10
2008	15,9	16	10
2009	14,9	16	10
2010	15,0	17	10
2011	16,4	17	10
2012	15,5	17	10

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Ελληνικής Στατιστικής Αρχής και Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (Παγκόσμιο Τουριστικό Βαρόμετρο, Ιούνιος 2013)

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

6.4.2 Εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση

Στον πίνακα εμφανίζουμε την εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση από τις χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης και χώρες εκτός από αυτήν.

Χώρα Προέλευσης	Country of origin	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Χώρες Ε.Ε - 27	EU - 27 countries	11.218,1	11.910,3	12.462,5	11.815,3	10.887,5	10.199,9	10.698,0	9.791,9
Χώρες ζώνης ευρώ	Euro area countries	7.068,9	7.590,8	7.595,3	7.173,5	6.598,7	6.109,2	6.690,2	5.866,3
εκ των οποίων	of which								
Αυστρία	Austria	469,7	498,2	377,3	354,7	352,2	338,4	310,4	236,4
Βέλγιο	Belgium	364,7	403,3	408,7	420,7	334,2	339,8	452,6	326,9
Γαλλία	France	753,1	765,7	991,1	910,0	952,4	868,3	1.149,4	977,4
Γερμανία	Germany	2.782,3	2.877,0	2.711,7	2.469,2	2.164,5	2.038,9	2.240,3	2.108,8
Ισπανία	Spain	135,1	169,7	182,6	219,9	164,5	155,3	154,8	155,7
Ιταλία	Italy	1.085,3	1.296,5	1.251,8	1.100,0	935,0	843,6	938,2	848,1
Κύπρος	Cyprus	448,4	478,6	492,5	474,9	434,7	574,8	439,8	424,8
Ολλανδία	Netherlands	666,7	722,9	737,8	756,9	651,4	528,2	560,7	478,5
Χώρες Ε.Ε εκτός ζώνης ευρώ	EU countries excl. euro area	4.149,3	4.319,5	4.867,1	4.641,7	4.288,8	4.090,7	4.097,8	3.925,7
εκ των οποίων	of which								
Δανία	Denmark	259,0	272,5	267,6	245,9	264,0	240,6	245,0	205,2
Ηνωμένο Βασίλειο	United Kingdom	2.287,3	2.388,0	2.508,7	2.278,0	2.112,2	1.802,2	1.758,1	1.520,8
Ρουμανία	Romania	351,0	320,1	330,7	327,3	307,6	257,9	223,7	250,4
Σουηδία	Sweden	304,1	325,4	311,4	382,9	356,2	281,1	333,9	319,0
Τσεχία	Czech Republic	201,9	278,2	269,8	267,6	267,8	294,9	309,1	289,0
Αιτιές Χώρες	Other countries	3.170,0	3.315,9	3.702,8	4.123,6	4.027,0	4.307,6	5.729,2	5.725,7
εκ των οποίων	of which								
Αλβανία	Albania	187,7	171,9	213,7	243,0	234,3	242,1	411,2	450,2
Αυστραλία	Australia	120,8	152,2	125,6	136,1	133,9	108,1	115,9	117,9
Ελβετία	Switzerland	239,6	220,9	310,3	339,8	352,5	274,4	361,4	299,6
ΗΠΑ	USA	536,7	544,8	617,5	612,8	531,3	498,3	484,7	373,8
Καναδάς	Canada	124,0	139,9	158,8	158,4	135,0	113,4	142,3	102,3
Ρωσία	Russia	107,3	204,0	199,6	309,1	275,0	451,2	738,9	874,8
Κρουαζιέρες**	Cruises**								1.428,9
ΣΥΝΟΛΟ	TOTAL	14.389,2	15.226,2	16.165,3	15.938,8	14.914,5	15.007,5	16.427,2	16.946,5
Μεμονωμένοι ταξιδιώτες	Independent travellers	10.712,2	11.410,0	11.712,4	11.228,2	10.656,9	10.998,3	11.944,4	11.396,3
Οργανωμένη ταξίδια*	Package tours*	3.676,0	3.816,2	4.452,9	4.710,6	4.257,6	4.009,2	4.478,8	5.550,4

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Τράπεζας της Ελλάδος, Οκτώβριος 2013

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

6.4.3 Διεθνείς τουριστικές αφίξεις

Στον πίνακα εμφανίζουμε διεθνείς τουριστικές αφίξεις από τις χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης και χώρες εκτός από αυτήν

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ 2000-2012					
INTERNATIONAL TOURIST ARRIVALS 2000-2012					
Διεθνείς τουριστικές αφίξεις 2000-2012 (με και χωρίς οικονομικούς μετανάστες*)					
International tourist arrivals 2000-2012 (with and without economic immigrants*)					
Έτος	Αφίξεις χωρίς οικονομικούς μετανάστες**	Μεταβολή	Αφίξεις με οικονομικούς μετανάστες	Μεταβολή	Κρουαζιέρες
Year	Arrivals without economic immigrants**	% Change	Arrivals with economic immigrants	% Change	Cruises
2000	12.378.282		13.095.545		471.908
2001	13.019.202	5,18%	14.057.331	7,34%	621.357
2002	12.556.494	-3,55%	14.179.999	0,87%	738.178
2003	12.468.411	-0,70%	13.969.393	-1,49%	815.167
2004	11.735.556	-5,88%	13.312.629	-4,70%	954.791
Έτος	Αφίξεις***	Μεταβολή			
Year	Arrivals***	% Change			
2005	14.388.182				
2006	15.226.241	5,82%			
2007	16.165.265	6,17%			
2008	15.938.806	-1,40%			
2009	14.914.537	-6,43%			
2010	15.007.493	0,62%			
2011	16.427.247	9,46%			
2012****	16.946.543				

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, Τράπεζας της Ελλάδος και National Statistical Institute of Bulgaria για τον αριθμό των Βούλγαρων εργαζόμενων στη χώρα μας την περίοδο 2002-2004

6.4.4 Φύλο και ηλικίες τουριστών για την περίοδο 2006 - 2011

Ένα σημαντικό στατιστικό στοιχείο αποτελεί το φύλο και η ηλικία των τουριστών, μιας και επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό και το πόσο των χρημάτων που δαπανούν την περίοδο που βρίσκονται στην χώρα μας.

4. Αριθμός ημεδαπών που πραγματοποιούν προσωπικά ταξίδια με 4 ή περισσότερες διανυκτερεύσεις.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Σύνολο	4.178.526	4.040.329	4.106.151	3.976.570	3.476.412	3.088.142
Άρρενες	1.990.350	1.991.331	2.033.088	1.937.506	1.683.061	1.481.178
Θήλειες	2.188.175	2.048.997	2.073.065	2.039.064	1.793.331	1.606.964
Ομάδες ηλικιών:						
15 - 24 ετών	718.707	675.608	675.496	647.404	639.533	468.076
25 - 44 "	1.682.028	1.654.914	1.664.071	1.588.623	1.302.349	1.228.671
45 - 64 "	1.211.405	1.180.664	1.183.699	1.145.644	1.010.292	903.358
65 και άνω	566.386	529.142	582.884	594.899	524.238	488.036

Πηγή: Τριμηνιαία Έρευνα Διακοπών σε νοικοκυριά ημεδαπών (κατοίκων της Ελλάδος).

6.4.5 Αφίξεις τουριστών και στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την περίοδο 2009 – 2011

Στον παρακάτω πίνακα απεικονίζονται οι αφίξεις ανά χώρα της ευρωπαϊκής ένωσης για τα έτη 2009,2010 και 2011. Σημαντικό στοιχείο που φανερώνει και την σημασία του τουρισμού για την χώρα μας, είναι ότι η αφίξεις στην χώρα μας έχουν αυξητική τάση με σημαντικό ποσοστό χρόνο με τον χρόνο.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

6. ΕΕ: Αφίξεις μη κατοίκων σε ξενοδοχεία και συναφή καταλύματα

Χιλιάδες

Χώρες	2009	2010	2011
ΕΕ 27	(1) 208.250	(1) 223.329	(1) 239.004
Ευρωζώνη			
Αυστρία	15.520	16.170	16.972
Βέλγιο	5.450	5.772	6.077
Γαλλία	28.927	29.662	30.428
Γερμανία	20.966	23.382	24.789
Ελλάδα	8.542	8.964	10.042
Εσθονία	1.308	1.487	1.703
Ιρλανδία	...	...	...
Ισπανία	32.002	35.656	39.542
Ιταλία	32.633	35.020	37.984
Κύπρος	1.647	1.788	1.921
Λουξεμβούργο	651	...	...
Μάλτα	947	1.110	1.188
Ολλανδία	7.754	8.727	9.027
Πορτογαλία	5.911	6.257	6.792
Σλοβακία	1.047	1.109	1.235
Σλοβενία	1.411	1.422	1.528
Φινλανδία	1.954	2.046	2.322
Εκτός Ευρωζώνης			
Βουλγαρία	1.931	2.064	2.387
Δανία	1.190	1.369	1.511
Ηνωμένο Βασίλειο	17.321	18.510	19.093
Λετονία	697	815	985
Λιθουανία	684	761	909
Ουγγαρία	2.914	3.133	*3.414
Πολωνία	3.394	3.667	3.907
Ρουμανία	1.256	1.327	1.496
Σουηδία	3.044	3.285	3.370
Τσεχική Δημοκρατία	5.609	5.974	6.377

Πηγή: Eurostat.

... = Δεν υπάρχουν στοιχεία διαθέσιμα.

* = Προσωρινά στοιχεία.

(1) Εκτιμήσεις.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η υπάρχουσα κατάσταση του ελληνικού τουρισμού και οι προοπτικές ανάπτυξης νέων μορφών, είναι οι παράγοντες που οδήγησαν στην εξαγωγή των συμπερασμάτων από το σύνολο της εργασίας.

Η προσπάθεια μεταβολής του σημερινού τουριστικού προτύπου εντάσσεται στα πλαίσια μιας πολιτικής που αποβλέπει στην αντιμετώπιση των ενδογενών προβλημάτων του μαζικού τουρισμού, στην τουριστική ανάπτυξη της χώρας και στη γενικότερη συμβολή του κλάδου στην εθνική οικονομία, μέσω της προώθησης νέων – εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που συντελούν κυρίως στην άμβλυνση της εποχικότητας και φυσικά στην αύξηση του συναλλάγματος.

Η σημερινή κατάσταση του τουρισμού στην Ελλάδα κυριαρχείται από τον εισερχόμενο μαζικό τουρισμό, δηλαδή τον παραθαλάσσιο τουρισμό θερινών διακοπών που αναπτύχθηκε με κινητήρια δύναμη την ιδιωτική πρωτοβουλία. Κρατικές παρεμβάσεις για την αναπροσαρμογή του τουριστικού προτύπου έγιναν τα τελευταία χρόνια με τον προγραμματισμό και την υλοποίηση υποδομής για την ανάπτυξη του θαλάσσιου, θεραπευτικού(υγείας, ιαματικό), και χιονοδρομικού τουρισμού και με την προσπάθεια δημιουργίας θεσμικού πλαισίου για την ανάπτυξη και άλλων νέων μορφών τουρισμού.

Από πλευράς προοπτικών ανάπτυξης παρατηρείται ότι η κίνηση υπέρ των νέων μορφών τουρισμού άρχισε στην Ευρώπη στα μέσα της δεκαετίας του 1970 σαν αντίδραση στις αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, με σκοπό τη μεταβολή του ισχύοντος τουριστικού προτύπου. Πράγματι, διεθνώς παρατηρείται τάση διαφοροποίησης ζήτησης – προσφοράς προς νέες μορφές και προς πολλαπλές δραστηριότητες μέσα

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

στα πλαίσια του μαζικού οργανωμένου τουρισμού που ήδη αναπροσαρμόζεται.

Η μεταβολή του προτύπου του μαζικού τουρισμού μπορεί να επιτευχθεί με σταδιακή αναδιάρθρωση της τουριστικής προσφοράς της χώρας. Ο λόγος είναι ότι ο ελληνικός τουρισμός οικοδομήθηκε σύμφωνα με την αλλοδαπή μαζική ζήτηση. Επομένως οποιαδήποτε άμεση μεταβολή που θα επέφερε σοβαρούς κοινωνικοοικονομικούς κραδασμούς στα βασικά χαρακτηριστικά του κλάδου είναι ανέφικτη και ανεπιθύμητη. Αντίθετα, η παρακολούθηση των τάσεων της ζήτησης προς νέες μορφές και ειδικές πελατείες και η σταδιακή προσαρμογή σε αυτές είναι δυνατό να επιφέρει μεσοπρόθεσμα την επιθυμητή αναδιάρθρωση του τουριστικού προτύπου.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ιακωβίδου,Ο.(2006),"Αγροτικός Τουρισμός: Η Ελληνική πραγματικότητα ,Εισήγηση στο Αναπτυξιακό Συνέδριο Νομού Οράμας,3ο Θεματικό πεδίο: Περιβάλλον-Τουρισμός-Πολιτισμός,Οράμα,28&29Ιανουαρίου,<http://www.drama.gr/anaprtyxiako>,

Κ.Ανδριώτης,(2003),"Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του",ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση χωρικής ανάπτυξης, σχεδιασμού και περιβάλλοντος, 20-21/2003, ISSN 1105-3267, σσ Επαγγελματικός Τουρισμός.σελ. 139-154

Λαζανά,Φ.,(2003),"Εισαγωγή στον επαγγελματικό τουρισμό", Εκδόσεις Interbooks,2003

Π. Λύτρας,(1993), "Τουριστική Ψυχολογία", Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα, 1993

Σφακιανάκης Μ.,(2000),"Εναλλακτικές μορφές τουρισμού",Εκδόσεις Έλλην 2000

Τσάρτας,Π.,(1996),"Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό", Εκδόσεις Έξαντας, Αθήνα 1996

Roger Doswell,(2002) "Τουρισμός-Ο ρόλος του αποτελεσματικού μάνατζμεντ" ,Κριτική

UNWTO World Tourism Barometer, Απρίλιος 2010)

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

INTERNET

(<http://www.inewsgr.com>)

(<http://gerann-travel-info.blogspot.gr>)

(<http://el.wikipedia.org/wiki>)

(<http://www.myvenue.gr>)

(<http://www.minagric.gr>)

(<http://el.kllvx.com>)

<http://www.travelmii.gr>

<http://www.real.gr>

<http://www.makthes.gr>

(www.aegeancuisine.gr)

<http://www.academia.edu>

<http://www.rethimno.gr>

<http://www.visitgreece.gr>

<http://www.healthpages.gr>